

ÎMBUNĂȚIREA (DIORTOSIREA)
TRADUCERII ROMANEȘTI A NOULUI TESTAMENT

Preot prof. univ. dr. Vasile Muntean

IMPROVING (DIORTOSIRING) THE ROMANIAN TRANSLATION
OF THE NEW TESTAMENT

Abstract: In this research, entitled *Improving the Romanian Translation of the New Testament*, the author refers to the New Testament (from the Bible printed in Bucharest in 2019) and makes several corrections regarding the transposition into Romanian of the sacred text.

Keywords: New Testament, old and new terms, comments, amendment of texts.

Precizez *ab initio* că în paginile de față extind cercetarea dintr-un articol publicat nu demult¹, urmărind perfecționarea variantei neotestamentare românești, cuprinsă în Biblia editată în 2019.

În *Cuvântul-înainte* (pp. 7-8), P. F. Patriarh Daniel sublinia următoarele: „...acordăm o atenție sporită fidelității față de textul original în traducerea românească a Sfintei Scripturi și a Sfintei Liturghii, precum și nevoii de exprimare pe înțelesul poporului, evitând deopotrivă arhaismele arhaice și neologismele greu de integrat în cultul Bisericii”. Apreciez, totuși, că unii termeni mai noi, cu o semnificație clară, au putut până în prezent substitui – cum vom vedea *infra* – expresiile arhaice desuete (având alte sensuri) care era cu puțință să creeze confuzii în mintea cititorului contemporan.

Evident, în investigația actuală nu intră datările și autenticitatea scrierilor sacre (aspecte destul de dezbătute recent), nici comentariile – mai mult sau

¹ În rev. *Altarul Banatului*, nr. 1-3/2020, pp. 161-164. Să notez că abrevierile neotestamentare, bibliografice și uzuale vor fi plasate la sfârșitul acestui studiu.

Și pe această cale exprim gratitudinea mea Doamnei Elena Lazăr, cunoscută elenistă, care cu atenție a parcurs materialul în întregime, oferindu-mi sugestii valoroase.

mai puțin obiective – privind autorii etc., lucrările speciale oferind suficiente detalii².

În preliminariile din p. 1202, termenul *patimile* (suferite de Mântuitorul), posedând și o semnificație peiorativă³, e util a se înlocui cu „pătimirile”, sintagmă ce apare exclusiv în *Epistola paulină către evrei* (II, 10)⁴. Când s-a discutat în aceeași p. 1202 despre simbolistica unor numere din Evanghelia mateiană, între care și cele trei grupe a câte de 2x7 (adică 14, amintite în cap. I, v. 17), era de folos să se fi precizat că cifra 14 simbolizează „toate neamurile” sau generațiile respective, deși evanghelistul Matei a selectat doar 14, pe când ele efectiv au fost mai multe⁵.

Evanghelia după Matei

Sumarul cap. I sună așa: „Cartea neamului lui Iisus Hristos, zămislirea, numele și nașterea” (p. 1203); l-aș reformula astfel: *Genealogia lui Iisus Hristos, zămislirea/conceperea, numele Emanuel și nașterea*. Primul nu ar fi unicul cuvânt nou – potrivit, socotesc eu -, necesar în vederea edificării cititorului intelectual sau de rând. În continuare voi înșira o serie de neologisme (majoritatea de origine franceză și câteva din neogreacă) pe care le-am descoperit chiar în cuprinsul prezentei versiuni nouetamentare: (a) *abate*⁶, (a) *absorbi*⁷, *adulter*⁸, *aer*⁹, *cauză*¹⁰, *comandant*¹¹, *conducător*¹², *demon*¹³, (a) *deveni*¹⁴, *discuție* și (a) *discuta*¹⁵, *extaz*¹⁶, *favoare*¹⁷, (a) *istorisi*¹⁸, (a) *molipsi*¹⁹,

² De exemplu: St. Tofană, *Introducere în Studiul Noului Testament*, I, Cluj-Napoca, 2000; V. Mihoc et alii, *Introducere în Studiul Noului Testament*, I, Sibiu, 2007; M. Reddish, *An Introduction to the Gospels*, Abington Press, 2011; Wikipedia (online).

³ MDE, p. 1270: simțământ coplesitor care întunecă judecata, pornire nestăvilă; pasiune, părtinire *et alia*.

⁴ În *Lit.*, p. 353, rr. 2 și 4 de sus, *pătimirile* Domnului – într-o rugăciune – se află în opoziție cu *patimile* omului.

⁵ Am prezentat succint subiectul în *Istoria creștină generală*, I, București 2008, pp. 55-56.

⁶ II In, 9.

⁷ Evr XII, 13.

⁸ Mt V, 27, 28 și XVI, 4 et passim.

⁹ FA XXII, 23.

¹⁰ Lc VIII, 47; In XV, 21; FA XIX, 17 și XVIII, 20; Rom XI, 28.

¹¹ FA FXXIII, 10.

¹² Mt II, 6.

¹³ Mt VIII, 31 și X, 8; I Cor X, 20 etc.

¹⁴ I Tes II, 8.

¹⁵ FA XVII, 18 și XVIII, 19; I Tim VI, 4 etc.

¹⁶ FA XXII, 17.

¹⁷ FA XXV, 3.

¹⁸ FA XII, 17 și XV, 12 etc.

¹⁹ Evr XII, 15.

*paralitic*²⁰, *rang*²¹, *riguros*²², (*a scandaliza*²³, *unitate*²⁴. Interesant de remarcat că un franțuzism, anume *a împuta* (*a imputa*, astăzi), din Biblia de la 1688²⁵, nu a fost reținut de traducătorii ulteriori ai Sfintei Scripturi; posibil ca aceștia să fi considerat că nu ar reflecta cu acribie verbul corespunzător elin.

În ceea ce privește tâlcuirea din cap. I (vv. 19, 20 și 25), cu toate că în Biblia lui Șerban și în alte ediții scripturistice, precum și în Noul Testament comentat, observăm o redare precisă a textului grecesc²⁶, în ediția din 2019 s-a inclus o tălmăcire interpretativă, conform doctrinei ortodoxe. În caz că se revine vreodată la procedeul tradițional, de reproducere întocmai a originalului elin, pentru ca lectorul dreptcredincios să nu rămână în dilemă ori needificat, ar fi folositor ca punerile la punct din aparatul critic, atașate cap. I din Evanghelia după Matei (din Noul Testament comentat)²⁷ să fie înglobate fie în subsolul paginii, fie în Introducerea care precede această Evanghelie.

Dezacordul gramatical din același cap. I, 21 („...va mântui poporul Său de păcatele lor”) se poate ușor înlătura prin ignorarea pronumelui „lor”; în consecință, vom scrie simplu: *de păcate*. Se știe mai puțin că denumirea alfabetului glagolitic, inventat în sec. 9 de frații tesaloniceni Chiril și Metodie, provine de la cuvântul paleoslav *glagola* (Domnul „a zis”) care – tradus – excesiv se repetă în textul inspirat. Întrucât în v. 22 ne întâmpină *zis/zice*, se cere o minimă stilizare²⁸ care nu afectează însă în esență mesajul biblic. În loc de „...să se împlinescă ceea ce s-a zis de Domnul prin proorocul care zice”, vom însemna mai concentrat: „...să se împlinescă ceea ce a zis Domnul prin profetul” (variantea franceză e asemănătoare)²⁹. În stihul următor (23) lecturăm: „Fecioara va avea în pântece...”, propoziție ce se poate adapta: „Fecioara va zămisli/concepe în pântece” (sau în sânul său).

Deoarece mai încolo avem de-a face și cu alți Irozi, Irod din sinteza cap. II se cuvine a fi denumit *Tiranul* (și nu *cel Mare*, cum s-a autointitulat)³⁰. La v. 1, determinativul *rege* trebuie pus înaintea lui Irod. Slavonul *prooroc* (din v. 5, ca și din cap. I, 22 *et passim*) nu se scrie cu doi *o* alăturați, ci numai cu

²⁰ FA IX, 33.

²¹ I Tim III, 13.

²² FA XXVI, 5.

²³ Mt XV, 12.

²⁴ Ef IV, 3.

²⁵ BDS, pp. 772 (Mt XXVII, 44) și 785 (Mc XIV, 5).

²⁶ În conexitate cu traducerea, autorul (în DNT, p. 170) comentează neconcludent.

²⁷ NTC, p. 4, nn. 1-5.

²⁸ Regretatul teolog, ierarh, scriitor și stilist, care a fost Bartolomeu Valeriu Anania, în majoritatea cazurilor a operat îndreptări de stil adecvate, de nivelul limbii române actuale, ce trebuiau asumate integral de ultima ediție neotestamentară de la noi, ceea ce – din păcate – nu s-a întâmplat.

²⁹ AIG, p. 1.

³⁰ R. Feraru și C. Jinga, *Merele de aur. Antologie de documente scrise din epoca Noului Testament*, Timișoara 2001, p. 207.

unul³¹. Firește, s-ar putea face uz – în mod preponderent – de grecismul *profet*³². Apoi pe motiv că în v. 7 se folosește verbul ἀκριβῶς³³, vom abandona adverbul *lămurit* și vom așeza în loc întocmai sau *exact*. Pentru a nu fi niciun dubiu, versiunea engleză – referitor la steaua de la Răsărit – a completat în v. 9 vocabula *locului* (intervenție admisibilă): „...and stood over *the place* where the Child was”³⁴. La v. 10, tautologia „...s-au bucurat cu bucurie foarte mare” se cere a fi evitată în această manieră: s-au bucurat foarte mult sau au fost cuprinși de o foarte mare bucurie (cum a procedat și traducerea franceză: „ils furent saisis d’une très grande joie”)³⁵. În v. 20, „sufletul” = viața³⁶. Atributul „Nazarineanul” din v. 23 (tot cap. II) n-ar trebui să aibă o trimitere la *Judecători* XIII, 5, acolo realmente fiind descris nazireatul (ca și în *Numerii* VI, 2-21); Iisus nu a fost nazireu, ci doar Sf. Pavel³⁷. În acest cadru e necesar a fi invocat un stih din *Isaia* XI, 1, unde se găsește ebraicul „nețer” (= rădăcină)³⁸ care – sub raport teologic – explică și toponimul Nazaret, ca și apelativul Nazarineanul. Paralela din *Septuaginta* vorbește în adevăr de „rădăcina lui Iesei (ῥάβδος ἐκ τῆς ρίζης Ἰεσσαί)³⁹, precum și Sf. Pavel în *Epistola către romani*, XV, 12, *mlădița* sau *vlăstarul* fiind Hristos⁴⁰. Pe această linie merge și un cercetător străin, de exemplu: „The title Nazarene may refer to the Branch in Isa. 11:1, which in Hebrew is *netzer*. The Branch there, signifying Christ, is a twig out of the stem of Jesse, the father of David”⁴¹. Neîndoielnic, etimologii vor confirma sau infirma acest punct de vedere.

În schița cap. III, în loc de „Botezul lui Iisus” – pentru a nu apărea vreo neclaritate –, se va nota „Botezarea...” Văd că, începând cu v. 1, sintagma „a propovădui” se repetă extrem de des, în detrimentul cuvântului pământean „a predica”. 7: se impune a se substitui locuțiunea „v-a arătat” cu „v-a învățat”, cum ne arată și verbul ὑπέδειξεν, de la ὑποδείκνυμι⁴². 13: al doilea „cătref”

³¹ I. Negrescu, *Limba slavă veche*, București 1961, p. 395.

³² E adevărat că toți prorocii veterotestamentari – în Biblia sinodală din 2019, pp. 1558-1559 – sunt transcriși ca „profeti”.

³³ DFG, p. 66; vezi și PGL, p. 65.

³⁴ NTRV, p. 15.

³⁵ AIG, p. 2.

³⁶ NTC, p. 5.

³⁷ *Ibidem*, p. 227, n. 2, precum și DECR, p. 317.

³⁸ A se vedea și DNT, p. 204.

³⁹ *Septuaginta*, p. 581.

⁴⁰ BSS (p. 752) posedă acest stih: „O Mlădiță va ieși din tulpina lui Iesei și un Lăstar din rădăcinile lui Iesei va da”. Pentru „tulpina lui Iesei” în original este tot ρίζα (trebuia στέλεχος, cf. DFG, p. 1787), pe când pentru „Lăstar” avem ἄνθος (= floare); prin extensie, se poate accepta și *Lăstar*. Traducerea de la 1688 (BDS, p. 461) se distinge parțial: „Și va ieși Toiag din rădăcina lui Iesei și Floare den rădăcina lui”. Aceasta din cauză că ῥάβδος are înțelesul și de „toiag” (ca în Mt X, 10).

⁴¹ NTRV, pp. 17, n. 23³; încă p. 666, n. 12.

⁴² DGF (p. 2018) citează tocmai acest verset. Și ὑπόδειξις (un derivat) semnifică *teaching*, adică „învățare”; cf. PGL, p. 1447.

este în plus. 15: sună mai românește „Iisus i-a zis”, și nu „Iisus a zis către el”. 17: nu „venind peste El”, ci „venind deasupra Sa” (ἐπὶ αὐτόν)⁴³ (lat. *super se*).

Cap. IV, 3: nu „a zis către El”, ci „I-a zis”. 14: nu „să se împlinescă ce s-a zis prin Isaia proorocul, care zice”, ci „să se împlinescă spusa/zicerea profetului Isaia” (ca și în versiunea franceză)⁴⁴. 15: *Zabulon*, nu „Zabulan” (probabil, greșeală de culegere). Lunaticii din v. 24 sunt mai degrabă epilepticii; cum remarcă o specialistă în medicină,⁴⁵ somnambulismul dacă se agravează dă în epilepsie. După aceea, formula pleonastică „multă mulțime” din v. 25 trebuie înlocuită cu „mare mulțime”, opusul unei „mici mulțimi”; nu e un caz unic, din loc în loc expresia „multă mulțime” alternând cu „mare mulțime” (viitorul diortositor va îndrepta ce este de îndreptat).

Cât despre expresia „săraci cu duhul” (Mt V, 3), ea este explicată în dicționarele de la noi în acest chip: inși *fără inteligență, proști*⁴⁶. S-ar recomanda – pentru eleganța limbii – a se adopta termenul *smeriți* ce îl găsim bunăoară în erminia Sf. Ioan Hrisostom⁴⁷; e vorba aici de o traducere interpretativă care s-a aplicat anterior și în cazul Dreptului Iosif, privit în exclusivitate ca logodnic al Fecioarei Maria⁴⁸. 11: virgula după „mîndind” nu își are rostul. În cadrul v. 15 („Nici nu aprind făclie...”), varianta engleză a introdus subiectul „oamenii” – *men* după predicatul „aprind”⁴⁹, pentru a avea noimă acea construcție lingvistică. 16: „cele” și „Cel” pot fi eliminate, iar în vv. 18 și 20: nu „zic vouă”, ci *vă zic*. La fel, în v. 26: *îți grăiesc* (nu „grăiesc ție”). O structură de limbă mai deosebită are v. 29: „Iar dacă ochiul tău cel drept te smintește pe tine, scoate-l și aruncă-l de la tine, căci mai de folos îți este să piară unul din mădularele tale decât tot trupul tău să fie aruncat în gheenă”. Corijează și stilizează: *Iar dacă ochiul tău drept te îmboldește spre păcătuire, scoate-l și aruncă-l, căci mai de folos este să îți piară un mădular decât tot trupul să-ți fie aruncat în Gheena*. Situația se repetă în stihul următor, acum în legătură cu „mâna”.

De reținut că sintagma „sminteală” (și „a sminti”) în contemporaneitate are aceste înțelesuri primare: *scrânteală, aiureală, nebulie*⁵⁰. Dimpotrivă, *σκάνδαλον* înseamnă: *prilej de păcat* (și fr. „scandale” are sensul de „pericol

⁴³ DGF, p. 736.

⁴⁴ AIG, p. 3.

⁴⁵ Aurelia Sârbu, în *Dicționarul sănătății* (coord. E. Pora), București 1978, p. 417.

⁴⁶ MDE, p. 1565.

⁴⁷ Credința ortodoxă, Iași 1996, p. 414 (cu bibliografie). Să se vadă și OC, p. 152.

⁴⁸ Am discutat această temă în comunicarea *The Tetraevangelion and the Holy Gospel in Romanian. Adjusting and Explaining some Syntagms*, imprimată la Reșița, în *Analele Universității «Eftimie Murgu»*. Fascicula de științe social-umaniste, 1/2013, p. 46.

⁴⁹ NTRV, p. 32.

⁵⁰ DS, p. 410: se adaugă la pct. 2: greșeală, abatere, neconformare; la pct. 3 (înv.): stricăciune, pierdere, pagubă, neplăcere.

de a cădea în păcat”), *cădere în păcat*⁵¹. „A te scandaliza” (de la *σκανδαλίζω*)⁵² = *a te face să greșești/păcătuiești, a te poticni/împiedica*. Se mai utilizează, în acest context, expresiile: *piatră de poticnire, piatră de scandal/de scandală, poticniri/poticneli, păcătuiri*. Numai într-un singur loc (Mt XV, 12) s-a renunțat la „s-au smintit”, pentru exprimarea corectă „s-au scandalizat”.

Tot în cap. V, vv. 32, 39 și 44, „vouă” este superfluu. 45: ultimii doi „cei” pot fi omiși. 46 și 47: „au” trebuie înlocuit cu *oare*. „Neamurile” (din același v. 47) sunt *păgânii*⁵³.

Fiindcă *dreptatea* - *δικαιοσύνη*, din cap. VI, 1, e detaliată și în titlul capitolului, și în stihurile următoare, ea nu se cere a fi înlocuită în v. 1 cu „faptele dreptății”. La vv. 2, 5 și 16: *vă grăiesc* (nu „grăiesc vouă”). 7: „neamurile” se echivalează iarăși cu *păgânii*, iar „multa vorbire” este o expresie abuzivă, „multă” dovedindu-se un adaos inutil (*πολλολογία* = *vorbărie*). Locuțiunea „spre ființă” din Rugăciunea Domnească (v. 11) trebuie înlocuită cu *cea de toate zilele*, aceasta fiind tâlcuirea justă, în concordanță cu originalul elin⁵⁴. Obișnuit, nu se spune „greșale” (vv. 12, 14, 15), ci *greșeli*⁵⁵; am constatat că ambele forme s-au întrebuițat pe parcurs⁵⁶. 16: verbul „își smolesc” este greșit, căci în original este *ἀφανίζω* = *a întuneca*⁵⁷, lipsind cu desăvârșire *πισόω* = *a da cu catran*⁵⁸ (în ngr. *πισῶ* = *a smoli*)⁵⁹. În v. 25 voi îndrepta (ca și în alt loc): *vă zic* – nu „zic vouă” – și *viața*, nu „suflet”. 32: „neamurile” = *păgânii*.

În cap. VII, 16 și 22, nu „au”, ci *oare*. 23: *le voi mărturisi* (nu: „voi mărturisi lor”). Pe urmă, inversiunea din v. 24, „*asemăna-se-va*”, nu are nicio justificare.

VIII, vv. 2 și 3: *cureți, curăță-te* (formele corecte)⁶⁰. 10: *vă grăiesc* (nu „grăiesc vouă”). De asemenea, la v. 11: *vă zic*, nu „zic vouă”. 17: formula „care zice” se va scoate. Deși în originalul grec nu apare, pentru claritatea frazei în v. 18 s-a adăugat „marea”, de fapt un *lac*⁶¹. 24: furtuna nu „s-a ridicat”, ci *s-a făcut/ivit* (*ἐγένετο*), iar „liniștea” de la v. 26 n-a fost „deplină”, ci *mare* – *μεγάλη*. Sintagma „au început” nu există în textul elin. „Afară”, din v. 31, este în plus, „a scoate” însemnând „a da afară”⁶². „Țărnuț” din v. 32 era

⁵¹ PGL, p. 1235; *Dicționar francez-român* (coord. N. Condeescu), București 1967, p. 702.

⁵² PGL, p. 1235.

⁵³ NTC, p. 10.

⁵⁴ Mărturisirea de credință a Bisericii Ortodoxe - 1642 (trad. Alexandru Elian), București 1981, p. 119; V. Muntean, *Miscellanea*, Sibiu 2017, pp. 107-108 (cu comentariu și bibliografie).

⁵⁵ Mărturisirea de credință..., p. 120.

⁵⁶ Vezi, de exemplu, Gal VI, 1 *et passim* (pentru „greșeală”).

⁵⁷ DGF, p. 323: *obscurcir, ternir*.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 1559.

⁵⁹ S. Coteluliu, *Dicționar român-grec*, București 1975, p. 449.

⁶⁰ Îndr., p. 139. Slujba Sf. Maslu și rugăciuni pentru bolnavi, București 2012, p. 92, r. 3 de sus: „Domnul să te curețe”.

⁶¹ Lc VIII, 22; ODB, II, p. 818.

⁶² DS, p. 398.

efectiv o *râpă* (κρημνός = *râpă*, *coastă*⁶³). 34: Iisus n-a fost solicitat de gadareni „să treacă”⁶⁴ din hotarele lor”, ci să *plece/să se ducă* (μεταβῆ)⁶⁵

IX, 1: întrucât în original este διαπερώω = a traversa⁶⁶, verbul „a trecut” va fi urmat – pentru claritate – de vocabula „marea”. 15: fiii nunții (ca și la Lc V, 34; la Mc II, 19: prietenii mirelui, pe când la In III, 29: prietenul mirelui) se pot reda prin „nuntașii”, termen uzual la români. 25: dată afară (nu „scoasă afară”). 27: expresia „și zicând” este, fără îndoială, de prisos. 28: *I-au zis*, nu „Zis-au Lui”. 33: după „așa” se va adăuga *ceva* (în greacă este οὐτως)⁶⁷.

X, 1: „lor” și „celor” se vor ignora. În v. 4, Cananeul va fi citit *Cananeanul* (în engleză *Cananaean*)⁶⁸. 5: locuțiunea „poruncindu-le lor și zicând” se va lectura astfel: *poruncindu-le acestea*⁶⁹. 6: „cele” se elimină. 9: *argint* – gr. ἄργυρον, nu „arginti”. 17: *sinedriilor* (εἰς συνέδρια), nu „sinedriștilor”. 19: *vi se va da* (nu „se va da vouă”). 23: *vă grăiesc* (nu „grăiesc vouă”). 29: *oare* (nu „au”). 39: în loc de „Cine ține la sufletul lui îl va pierde, iar cine-și pierde sufletul lui pentru Mine îl va găsi”, se va citi: *Cine își află viața [în plăceri] o va pierde, iar cine-și pierde viața pentru Mine o va afla [în veșnicie]*; același verb εὐρίσκω = a afla⁷⁰ este trecut de două ori în original, îndreptățind corectarea de mai sus. În v. 42: *vă grăiesc* (nu „grăiesc vouă”).

XI, 1: „mai departe” constituie o întregire inutilă a traducătorului român. La v. 5: se curăță (nu „se curățesc”). În v. 6: se va poticni (nu „se va sminti”)⁷¹. În v. 11: *vă zic* (nu „zic vouă”). La v. 14: să primiți (nu „să înțelegeți”, în original fiind δέξασθαι, de la δέχομαι = a primi)⁷².

XII, 3: *oare* (nu „au”). În v. 4, o cratimă reclamă „punerea înainte”. În v. 35 se vor eluda: *cel, cea, afară, cel, cea, afară*. În v. 36 aș consemna *cuvânt de prisos* (ὑπόγος, lat. *otiosus* = superfluu, de prisos, inutil)⁷³, nu „deșert”. Cred că explicația pentru „frații și surorile” Domnului (v. 46, plus XIII, 55-56) se cădea a fi inclusă în primul rând în preliminarii, când se putea da și o minimă bibliografie⁷⁴.

⁶³ DGF, p. 1335; PGL, p. 777.

⁶⁴ DS, p. 451 (pentru sensurile acestui verb).

⁶⁵ DGF, p. 1259 (μεταβαίνω).

⁶⁶ *Ibidem*, p. 483.

⁶⁷ *Ibid.*, p. 1428 (de cette façon); AIG, p. 10 (pareille chose).

⁶⁸ NTRV, p. 61.

⁶⁹ NTC, p. 18; a se compara cu versiunea franceză (AIG, p. 11).

⁷⁰ PGL, p. 575; NTRV, p. 65, n. 39 („To find the soul-life is to allow the soul to have its enjoyment and to escape suffering...”); NTC, p. 19, n. 2: „joc semantic între viața biologică trecătoare și viața veșnică a sufletului”.

⁷¹ Cf. și NTC, p. 20.

⁷² DGF, p. 450; PGL, p. 340. A se vedea și NTC, p. 20.

⁷³ DGF, p. 261 („qui n’aboutit à rien”); DLR, p. 848. Să se vadă și NTRV, p. 76 („idle word”).

⁷⁴ Cele două articole apărute în Studii Teologice, nr. 5-6/1961, pp. 271-296; nr. 5-6/1985, pp. 381-389. Să se vadă și DNT, pp. 169-172; R. Rus, Dicționar enciclopedic de literatură creștină din primul mileniu, București 2003, pp. 344, 368 și 466. Pagina lui M. Homescu, intitulată *Controverse semantice cu privire la „frații Domnului Iisus”* (din rev. Învierea, 15 oct. 2008, p. 2), nu conține concluzii certe, ci ipotetice.

XIII, 21: *se poticnește* (nu „se smintește”)⁷⁵. La v. 29: *odată* (legat). Fiind în original συλλέγω = *a culege, a strânge*⁷⁶, vom respinge imperativul „Pliviți” (v. 30); nu avem de-a face cu βοτανίζω⁷⁷. În v. 35, fraza „să se împlinescă ce s-a spus prin proorocul care zice” se va reduce astfel: *să se împlinescă spusa profetului*. La v. 41, „smintelile” se vor substitui cu *pietrele de poticnire*⁷⁸. În v. 52, după „vistieria sa” scriem *lucruri*. În vv. 55 și 56: *oare* (nu „au”). La v. 57: *se scandalizau din pricina Lui* (nu „se sminteau întru El”).

XIV, 3: Irod se impunea a fi însoțit de *Antipa* (tetrarhul)⁷⁹. Potrivit verbului grecesc (προβιβασθεῖσα, lat. *illa praemonita*), fiica Irodiadei a fost „îndemnată” de mama sa (v. 8); real, însă, ea a fost ațâțată, cum au intuit versiunile neotestamentare străine⁸⁰. În v. 30 lipsește – după „vântul” – adjectivul puternic/înfricoșător (ἐφοβήθη).

XV, 4: nu e vorba de „blestem”, ci de vorbire de rău (κακολογέω), conceptul „a blestema” fiind definit prin καταράομαι⁸¹. În v. 17, cuvântul ἀφεδρών nu a mai fost tradus, locul de ușurare înțelegându-se prin eufemismul „se aruncă afară”. 22: referitor la „cananeeancă”, acel etnonim ar suna mai bine în românește ca și *canaaneană/cananeană/canaanită*⁸². Tot din v. 22 aflăm că această femeie „din acele ținuturi, ieșind striga, zicând...”; nuanțez: *ieșind din acele ținuturi, striga zicând*; a se vedea impresionantul comentariu hrisostomic (din veacul 4), ce așază în paralelă *ieșirea* lui Iisus și *ieșirea* acelei femei: „Hristos a ieșit din hotarele Lui, iar femeia din hotarele ei și așa au putut să se întâlnească”⁸³. 23: *Elibereaz-o* (nu „Slobozește-o”). Același slavonism „slobozesc” (din v. 32) l-aș schimba cu: îi las să plece/le dau *drumul*. O identificare ireală în v. 39: *Magadan* nu este *Magdala*⁸⁴.

XVI, 21: nu „învieze”, ci învie⁸⁵. „Sminteala” din v. 23 este *poticneala*. 25: „sufletul” e *viața*⁸⁶.

În rezumatul cap. XVII, lunaticul poate fi asociat – în paranteză – cu epilepticul demonizat⁸⁷. 3: *li s-au arătat* (nu „s-au arătat lor”). 20: *vă grăiesc* (nu „grăiesc vouă”). 27: *să nu-i scandalizăm* (în loc de „să nu-i smintim pe ei”).

⁷⁵ NTC, p. 25.

⁷⁶ DGF, p. 1818.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 369.

⁷⁸ NTC, p. 26.

⁷⁹ R. Feraru - C. Jinga, *op. cit.*, p. 13. Ironic, e trecut „regișor” în OC, p. 185.

⁸⁰ AIG, p. 18 (*A l'instigation de sa mère...*); IG, p. 30 (*...zuvor von ihrer Mutter angestiftet war*); NTRV, p. 88 (*...being instigated by her mother*).

⁸¹ PGL, p. 716.

⁸² BDS, pp. 762 (*hananeiană*) și 757 (Mt X, 4: Simon *Cananitul*). Vezi și ODB, I, p. 139; DGR, p. 532.

⁸³ V. Mihoc, *Predici exegetice la duminicile de peste an*, Sibiu 2001, p. 142 (cu bibliografie).

⁸⁴ NTRV, p. 96; AIG, p. 20.

⁸⁵ Îndr., p. 187; NTC, p. 187.

⁸⁶ *Aristot.*, p. 139, n. 11.

⁸⁷ NTRV, pp. 3 și 103.

XVIII, 3: *vă zic* (nu „zic vouă”). În v. 4: *mai mare* (μείζων)⁸⁸, nu „cel mai mare”. 6: *va poticni/va scandaliza* (nu „va sminti”) și *să se arunce* - καταποντισθῆ⁸⁹, nu „să fie afundat”). Din nou „sminteli” și „a sminti” în vv. 7, 8 și 9; se vor corecta cu: *prilejurile de păcătuire și a fi piatră de poticnire*. În vv. 13 și 19: *vă grăiesc* (nu „grăiesc vouă”). La v. 22, *Iisus i-a zis: Nu-ți spun...* (nu: „Zis-a lui Iisus: Nu zic ție...”). 25: lipsind acordul gramatical în cazul participiului la singular („să fie *vândut* el și femeia și copiii...”), propun soluția: *să se vândă el și femeia și copiii...*

XIX, 9: *vă zic* (nu „zic vouă”). 10: *chestiunea* (αἰτία = *problemă/dispută pentru ceva*)⁹⁰ *bărbatului cu privire la femeie* (nu „pricina omului cu femeia”). Apoi, pluralul de la „țarină” este țarini⁹¹, nu „țarine” (v. 29).

XX, 1: *foarte de dimineață* (nu „dis-de-dimineață”). În vv. 4 și 7: *ce va fi drept* - δικαίον δόσω⁹² (nu „ce va fi cu dreptul”). 13: *pentru* e bine să preceadă „un dinar”. 15: *oare*, nu „au”. 17: „lor” se va omite. 23: *le-a zis* (nu „a zis lor”). 28: *viața* (nu „sufletul”). 34: *L-au urmat* (nu „I-au urmat Lui”).

XXI, 3: *îi va trimite*, nu „*le* va trimite”⁹³. 4: „care zice” se eludează. 5: *pe mânzul asinei, mânzul celei de sub jug* (nu „pe asină, pe mânz, fiul celei de sub jug”)⁹⁴. 9: *întru înălțimi/întru cele înalte* - ἐν τοῖς ὑψίστοις, lat. *in altissimis*⁹⁵ (nu „întru cei de sus”). 10: nu „s-a cutremurat”⁹⁶, ci *s-a tulburat/s-a agitat/s-a pus în mișcare* (ἐσεισθη, de la σειώ)⁹⁷. 13: *le-a zis* (nu „a zis lor”). 16: *oare* (nu „au”). 17: „afară” se înlătură. 21: *vă grăiesc* (nu „grăiesc vouă”). 27: *le-a zis* (nu „a zis lor”). 29: *domnule* (spre a se deosebi de adresarea către Domnul prin excelență: *Doamne*). 31: *vă grăiesc* (nu „grăiesc vouă”).

XXII, 16: *irodieni* (nu „irodiani”)⁹⁸ și *cu adevărat* (nu „întru adevăr”). 21: *le-a zis* (nu „a zis lor”). „Zicând” din v. 24 este în plus. 34: nu „s-au adunat laolaltă”, ci s-au întrunit; chiar și *adunat*, dar fără „laolaltă”; la Mt XXIII, 37,

⁸⁸ NTGL, p. 87.

⁸⁹ *Ibidem*.

⁹⁰ *Ibid.*, p. 50; PGL, p. 54.

⁹¹ Îndr., p. 255.

⁹² NTGL, p. 52.

⁹³ Dacă erau două asine, se putea negreșit utiliza pronumele *le*, dar aici nu. Un singur exemplu: „Sunt doi copii, un băiat și o fată – gemeni [...]. Să mi-i aduceți teferi și nevătămați” (din povestea Un pact cu lupii; online)

⁹⁴ Termenul *νιός* – fiu din original (NTGL, p. 55) sunt conștienți că e o scăpare a vreunui copist; la Zaharia IX, 9 și în In XII, 15, lipsește. De aceea unele versiuni străine mai noi nu-l iau în seamă ca, spre pildă, NTRV, p. 117 (a foal = mânz).

⁹⁵ NTGL, p. 56; BDS, pp. 766, 783 (Mc X, 11), 807 (Lc IX, 38); NTC, p. 21, n. 1, cu exegeza că e vorba de sferile sau mediile cele mai înalte ale cerurilor spirituale.

⁹⁶ DS, p. 122: *a zgudui, a clătina* ș.a.m.d.

⁹⁷ DGF, p. 1738.

⁹⁸ OC, pp. 64, 268.

apare *adun*, lipsind – corect – „laolaltă”⁹⁹. În v. 46, trebuie pus „un” înainte de „cuvânt”.

XXIII, 32: *umpleți* (πληρώσατε, de la πληρόω)¹⁰⁰, nu „întreceți”.

XXIV (titlu): nu simplu „Dărâmarea...”, ci *Prezicerea dărâmării... 2: vă grăiesc* (nu „grăiesc vouă”). 10: *se vor poticni* (nu „se vor sminti”). 47: *vă zic* (nu „zic vouă”). 51: nu „o va tăia din dregătorie...”, ci *va tăia/despica* (διχοτομήσει)¹⁰¹ pe acea slugă.

XXV, 2: în privința fecioarelor „fără minte”, personal aș trece *proaste* (μωραί), precum a procedat și traducătorul Noului Testament în latinește: *fatuae*¹⁰², iar modificarea recentă „cumpărați pentru voi” (v. 9) o consider că nu are vreo rațiune. Se impune să rămână în vigoare traducerea mai veche, adică „vă cumpărați”, întrucât *vă* (de la *vouă*) este suficient pentru a înțelege că îndemnul respectiv privește direct pe fecioarele de care discutăm.

XXVI (titlu): *Ultima prevestire a Pătimirilor [...]. Vânzarea lui Iuda*, și nu „Vestirea din urmă a Patimilor [...] Trădarea lui Iuda”. În v. 8: *s-au indignat* - ἠγανάκτησαν¹⁰³, lat. *indignati sunt* (și nu „s-au mâniat”). 17: *Paștele* (la sg.). 28: *Legământ* – διαθήκη, în engleză *Covenant*,¹⁰⁴ și nu „Lege”. 30: *imne*, nu „laude”. 31: *vă veți poticni* (nu „vă veți sminti”). 56: *scrierile* - αἱ γραφαί (nu „Scripturile”). 64: o completare după „de-a dreapta Puterii” [*lui Dumnezeu*].

XXVII, 2 și 11: *prefect* (nu pur „dregător”)¹⁰⁵. 22: fără virgulă după Iisus. 38 și 44: tâlharii crucificați deodată cu Iisus nu erau tâlhari de rând; Iosif Flaviu prin „tâlhari” i-a desemnat adeseori pe răsculații antiromani¹⁰⁶.

XXVIII, 17 și 18: nu trebuie virgulă după „închinat”, iar inversiunea „Datu-Mi-s-a toată puterea...” nu are nicio logică, fiind firească rostirea *Mi s-a dat toată puterea...*¹⁰⁷

Evangelia după Marcu

I, vv. 4, 7, 14, 39 și 45: exagerat se reiterează „propovăduirea”, în ultimul caz (v. 45) *propovăduind* tocmai un fost lepros ! Se poate corecta cu alt verb românesc: *să vorbească*. 28: chiar dacă citim τὴν περίχωρον τῆς.. (= „în toată împrejurimea...”, paralela latinească¹⁰⁸ just are „in omnem regionem”(= în întreg ținutul/regiunea). 30: soacra lui Petru nu a fost „prinsă”, ci *cuprinsă* de

⁹⁹ DS, p. 31: „a aduna” = *a strânge, a pune la un loc* etc.

¹⁰⁰ PGL, pp. 1093-1094.

¹⁰¹ DGF, p. 524.

¹⁰² NTGL, p. 68; DGF, p. 1310; DLR, p. 465.

¹⁰³ DGF, p. 6: ἀγανακτέω.

¹⁰⁴ PGL, p. 348; Lit, p. 174.

¹⁰⁵ OC, p. 187.

¹⁰⁶ Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase* (trad. rom.), II, București 1986, p. 327.

Despre ληστής, în PGL, p. 801.

¹⁰⁷ Cum este în *Mol*, p. 375.

¹⁰⁸ NTGL, p. 86.

friguri (avusese febră). 40: *cureți* (nu „curățești”). 43: nu „l-a alungat” pe fostul lepros, ci *l-a dat afară* (ἐξέβαλεν), cum au sesizat și unii traducători străini¹⁰⁹.

II, 2: *le vorbea/le cuvânta* (nu „le grăia lor cuvântul”). 6: *irodieni* (nu „irodiani”).

III, 18: *Cananeanul* (nu „Cananeul”). 22: nu „alungă”, ci *scoate* (ἐκβάλει) demonii¹¹⁰.

IV, 34: nu „ucenicilor Săi le lămureau toate, deosebi”, ci *ucenicilor Săi – de-o parte* (κατ’ ἰδιῶν) – *le lămureau toate*. 41: *tare s-au înfricoșat* (nu „s-au înfricoșat cu frică mare”).

V, 3: în ce privește pe cel îndrăcit, el nu avea „locuința” în morminte, ci – mai bine zis – *sălaşul*. 13: *râpa* (κρέμνος), nu „țărml înalt”. 25: femeia cu „scurgere de sânge” = femeia cu *hemoragie*, termen înțeles de toată lumea. 41: *îți zic* (nu „ție zic”). 42: *îndată au fost cuprinși de o mare uimire* (nu „s-au mirat îndată cu uimire mare”).

VI, 14 și 22: *tetrarhul*, nu „regele” Irod Antipa. 20: nu „multe făcea...”, ci *era foarte încurcat* (ἠπόρει, de la ἀπορέω)¹¹¹. 25: *acum* (în locul celui de-al doilea „îndată”). 26: nu „n-a voit s-o întristeze”, ci *n-a voit să-și calce cuvântul/n-a voit s-o refuze* (ἀθετήσαι)¹¹². 36: *Dă-le drumul*, în loc de: „Slobozește-i”. 40: este necesară o cratimă între cele două „cete”. 54: [*poporul/oamenii*] *L-au recunoscut*: ἐπιγνόντες¹¹³ (nu simplu: „L-au cunoscut”). 56: nu „sate, cetăți și sătulețe”, ci sate, cetăți și țarini [cu colibe]: εἰς κόμας ἢ εἰς πόλεις ἢ εἰς ἀγρούς¹¹⁴.

VII (titlu): la „cananeeancă” nu doi *e*, ci al doilea *a* dublat; *vindecarea unui surdo-mut* (în loc de „vindecarea celui surd și mut”). 19: eufemismul „pe calea sa” a înlocuit pe ἀφεδρών¹¹⁵. 22: *nebungia* - ἀφροσύνη¹¹⁶ (lat. *stultitia*), nu „ușurătatea”.

VIII, 11: „au început” (ἤρξαντο), lipsă în textul românesc; n-a fost o „sfadă” obișnuită, ci tocmai o *dispută* (ζητοῦντες)¹¹⁷. 28: *I-au răspuns* (în loc de: „Ei au răspuns Lui, zicând”). 31: *învie* (nu „învieze”). 35: „sufletul”, aici, egal *viața*.

IX (titlu): „lunaticul” putea avea în paranteză explicația: *epilepticul demonizat*. 16: nu „între voi”, ci *cu ei* (πρὸς αὐτούς). 41: *vă zic* (nu „zic vouă”).

¹⁰⁹ NTRV, p. 177: *He thrust him out*.

¹¹⁰ NTGL, p. 91; PGL, p. 125.

¹¹¹ PGL, p. 205; AIG, p. 47 (*il était souvent perplexe*); NTRV, p. 196 (*he was very perplexed*).

¹¹² DGF, p. 34 (*ἀθετέω*).

¹¹³ *Ibidem*, p. 743: ἐπιγνώσκω.

¹¹⁴ NTGL, p. 103; NTRV, 288 (se referă la Lc IX, 12, unde apare tot ἀγρούς = *fields to lodge*).

¹¹⁵ PGL, p. 274; BDS, p. 779.

¹¹⁶ DGF, p. 331.

¹¹⁷ NTGL, p. 106; NTRV, p. 203.

42: nu „să fie aruncat”, ci *să se arunce* (βέβληται de la βάλλω)¹¹⁸. 42, 45 și 47: în loc de „smintește”, *poticnește*.

X (titlu): *divorț* (în loc de „despărțire”), iar „cel” este în plus. 14: după „văzând” se va integra *aceasta* (ca și în versiunea franceză)¹¹⁹. 19: porunca „să nu înșeli...” din Decalog este redată greșit, deoarece μη ἀποστερήσης înseamnă „să nu păgubești”, de la ἀποστερέω = *a prejudicia/a păgubi*¹²⁰. Pentru „a înșela” există alt verb: ἐξαπατάω. 30: țarini (pl. corect). 45: „sufletul” = *viața*¹²¹. 52: nu „mântuit”, ci întărit/vindecat, cum ne sugerează verbul folosit: σωκέω¹²².

XI, 10: nu „cei de sus”, ci întru cele înalte (vezi *supra*, Mt XXI, 9). 27: prefer expresia *a se preumbla* (din lat. *perambulo*) decât „a se plimba”¹²³.

XII (titlu): nu „banul”, ci *bănuții* văduvei, fiindcă avem de-a face cu un *codrant* (mică subdiviziune monetară din aramă)¹²⁴. 13: *irodieni*, nu „irodiani”. 28: nu pur și simplu „vorbind între ei”, ei având în realitate o *dezbatere/dispută* (ὠτῶν συζητούντων)¹²⁵. 36: David *a spus*, căci în rândul următor este „Zis-a”. 44: săraca văduvă nu a renunțat – punându-și bănuții în cutia milei – la „toată avuția sa”, ci la tot ce avea pentru trai (*ὄλον τὸν βίον αὐτῆς*).

XIII, 30: *vă grăiesc* (nu „grăiesc vouă”).

XIV, 4: nu „mâhniți”, ci *indignați/stăpâniți de indignare* sau *cu indignare* (lat. *indigne*)¹²⁶. 15: nu „așternut gata” (deși originalul ar indica aceasta), ci *cu mobilă*, cum au ajustat traducătorii străini¹²⁷. Evreii – cum se știe – nu aveau obiceiul ca romanii de a mânca întinși pe paturi. După Cina de Taină, Iisus cu apostolii s-au retras din acel foisor. 24: *Legământ* (nu „Lege”). 26: *au cântat imne* (ὕμνήσαντες), *au psalmodiat*, nu „au cântat cântări de laudă” (am rezolvat implicit tautologia). 27 și 29: nu „smintire”, ci *poticnire*. 45: *I-a zis* (nu „a zis Lui”). 51 și 52: nu „pânzătură”, ci *cearșaf/pânză* (σινδόνη)¹²⁸. 56: nu „mărturiseau mincinos”, ci în chip mincinos/fals. 60: „zicând” se poate scoate. 62: „de-a dreapta Celui Atotputernic”; eu aș fi spus: *de-a dreapta Puterii [lui Dumnezeu]*, ca și în traducerea latinească (*a dextris virtutis Dei*) sau în varianta franceză (*à la droite de la puissance de Dieu*)¹²⁹.

¹¹⁸ DGF, p. 345.

¹¹⁹ AIG, p. 53 (*voyant cela*).

¹²⁰ DGF, p. 244.

¹²¹ *Aristot.*, p. 139, n. 11.

¹²² GEL, p. 1748; DGF, p. 1888; BDS, p. 783.

¹²³ DLR, p. 880.

¹²⁴ BDS, p. 1556.

¹²⁵ PGL, p. 1278 (*συζητέω*); NTRV, p. 222.

¹²⁶ NTGL, p. 126.

¹²⁷ AIG, p. 60 (*chambre meublée*); GI, p. 44 (*room furnished*); NTRV, p. 229 (*room furnished*).

¹²⁸ PGL, p. 1233.

¹²⁹ NTGL, p. 131; AIG, p. 61. În originalul grecesc era numai „de-a dreapta”.

XV, 17: în loc de „purpură” aş trece *porfiră* - πορφύρα¹³⁰; termen cunoscut din Evanghelie (anume Lc XVI, 19: haina bogatului nemilostiv). 21: *Cireneanul*, nu „Cirineu”. 43: nu „sftenic ales”, ci *mădular ales/de cinste al sinedriului* (εὐσχήμων βουλευτής)¹³¹. 45: *a dat* (ἔδωρήσατο, de la δωρέομαι)¹³², nu „a dăruit”; Pilat i-a dat lui Iosif trupul lui Iisus, nu i l-a dăruit.

XVI, 2: nu „dis-de-dimineată”, ci *foarte de dimineată*. 18: nu „se vor face sănătoşi”, ci *bine le va fi* (καὶ καλῶς ἔξουσιν)¹³³. În p. 1271, r. 0 de jos: nu „asupra lui Iisus”, ci *despre Iisus*.

Evanghelia după Luca

I, 17: nu „...să gătească Domnului un popor *pregătit*”, ci *desăvârşit*, fără cusur sau meteahnă (lat. *perfectus*)¹³⁴. 31: nu „vei lua în pântece”, ci *vei zămisl/concepe* (συλλήμψη, σύλληψις însemnând *concepere* în sânul mamei)¹³⁵. „Ținutul muntos” (vv. 39 și 65) constituie o traducere eronată (εἰς τὴν ὄρεινὴν); obiectiv, e vorba de aşezarea *Orini*, situată la 6 km vest de Ierusalim¹³⁶. 78: nu „prin milostivirea milei...”, ci *prin adâncul îndurării Dumnezeului nostru* (διὰ σπλάγχνα ἐλέους, lat. *per viscera misericordiae*)¹³⁷.

Apoi, „tăierea împrejur” (din titlul cap. II) se cădea să aibă în paranteză sinonimul *circumcizie*. 9: *au fost cuprinşi de o mare frică* (nu „s-au înfricoşat cu frică mare”). 15: pentru a da un sens finalului frazei, am pus „lucrul” ce s-a făcut, deşi în original este ῥῆμα – *cuvânt*¹³⁸. 25: nu „temător de Dumnezeu”, ci epitetul *evlavios* care este identic cu originalul (εὐλαβής)¹³⁹. 29: nu „acum slobozeşte”, ci *acum eliberează*¹⁴⁰. În rugăciunea aceluiaşi Drept Simeon (v. 32), chiar dacă în textul elin avem ἀποκάλυψις (= *descoperire*), o logică elementară ne obligă să acceptăm „*luminarea neamurilor*” (care faptic erau păgânii), cum vedem în formulările din Occident¹⁴¹, specialiştii de acolo corelând locuţiunea cu pricina de un stih din *Isaia* (XLII, 6): „...spre *luminarea neamurilor*”. Altminteri, această *luminare* am găsit-o şi într-un Evangheliar

¹³⁰ NTGL, p. 133; ODB, III, p. 1701.

¹³¹ DGF, pp. 372 și 858.

¹³² PGL, p. 395; NTRV, p. 239 (*he granted...*).

¹³³ Vezi și BDS, p. 788.

¹³⁴ NTGL, p. 139 (*plebem perfectam*). După DS, p. 346, „pregătit” = *instruit, informat, învățat, cult, format*.

¹³⁵ DGF, pp. 1817-1818 (*conception dans le sein de la mère*).

¹³⁶ DNT, pp. 348-349; NTC, p. 94, n. 1.

¹³⁷ NTGL, p. 143; DGF, p. 1779 (și în neogreacă, același concept semnifică: *viscere, ce este înăuntrul sau în profunzimea omului*). Vezi și AIG, p. 67: *aux entrailles de la miséricorde*; încă *Mol.*, p. 131, r. 3 de sus: „*adâncul milei*”.

¹³⁸ NTRV, p. 258: *this thing that has happened*.

¹³⁹ NTGL, p. 145.

¹⁴⁰ A se vedea și DECR, p. 44.

¹⁴¹ GI, p. 50; AIG, p. 68; IG, p. 83.

de la noi, legată de praznicul Întâmpinării Domnului¹⁴². Observ, apoi, că *slavă* este o noțiune omniprezentă, de exemplu raportându-se la Israel (v. 32); este necesar a se introduce aici vocabula *cinste*, deoarece nu putem acorda aceeași *slavă* și lui Dumnezeu, și „poporului ales”. Am reținut această nuanță de la M. Luther care – în redarea scrierilor sacre în germană - s-a bazat pe traducerea latină din Noul Testament editat în 1516 cu text paralel (elin și latin) de către eminentul umanist și teolog Erasmus de Rotterdam. Pentru elogierea Dumnezeirii (Mt VI, 13), Luther¹⁴³ a folosit termenul *Herrlichkeit* (= *preamărire, glorificare*), iar pentru onorarea Israelului (tot *Lc* II, 32), alt termen, pe nume *Preis* însemnând *cinste/cinstire*. În subsidiar, la v. 34: nu „semn care va stârni împotriviri”, ci *semn de contrazicere* (ἀντιλεγόμενον)¹⁴⁴. 44: „ceata” nu se află în textul grecesc, prin urmare notăm: între călători (ἐν τοῖς συγγενεῦσιν). 50: *le-a spus* (nu „l-a spus lor”).

Cât despre „spița neamului” (din titlul cap. III), cele două cuvinte alăturate având același înțeles, s-ar putea schimba cu *genealogia* lui Iisus. Ponțiu Pilat nu a fost „procurator” (v. 1), ci *prefect*¹⁴⁵. 38: „Adam, *fiul* lui Dumnezeu”, sentință exacerbată; se soluționează astfel: se trece *fiul* în ghilimele, ori se înlocuiește cu *făptura*.

IV, 18: nu „să slobozesc”, ci *să eliberez*¹⁴⁶. 24: *vă zic* (nu „zic vouă”). 29: se vor omite „afară” și „în prăpastie”, întrucât κατακρημνίζω înseamnă *a arunca ceva (sau pe cineva) de sus în jos*¹⁴⁷, deci „să-l arunce jos”.

V, 12: *cureți* (nu „curățești”). 19: nu „printre cărămizi”, ci *prin deschizătură* (în pofida originalului)¹⁴⁸.

VI, 22: după „voastre” virgula dispare.

VII (titlu): nu „vindecarea”, ci învierea tânărului din Nain. 9: *vă zic* (nu „zic vouă”). 22: învie (nu „înviază”).

VIII, 29: spre a fi mai clară, aș reface locuțiunea „și era legat în lanțuri și în obezi, păzindu-l, dar el...” precum urmează: și era păzit, legat în lanțuri și în obezi... (chiar dacă mă îndepărtez puțin de original: καὶ ἐδεσμεύετο ἀλύσειν καὶ πέδαις φυλασόμενος)¹⁴⁹. 33: *râpă*, nu „țarm” (vezi supra, *Mc* V, 13).

IX, 12: nu „sătulețe”, ci țarini [cu colibe]; în original: ἀγρούς)¹⁵⁰. 14: de ce nu *grupe/grupuri* ? (în loc de „cete”). 24: (aici) „suflet” = *viață*.

X, 12: *vă zic* (nu „zic vouă”).

¹⁴² Sf. Evanghelie, București 2001, p. 321.

¹⁴³ IG, pp. 18 și 83; DGR, pp. 478 și 757.

¹⁴⁴ NTGL, p. 146; NTRV, p. 259: *a sign spoken against*.

¹⁴⁵ OC, p. 186.

¹⁴⁶ NTC, p. 100.

¹⁴⁷ DGF, p. 1037.

¹⁴⁸ AIG, p. 72: *par une ouverture*.

¹⁴⁹ *Ibidem*, p. 78: *on le gardait lié de chaînes...*

¹⁵⁰ Vezi și NTRV, p. 288.

XI, 3: nu „spre ființă”, ci *de toate zilele*¹⁵¹.

XII, 15: *le-a zis* (nu „a zis către ei”). 16: „zicând” se omite. 22: *a zis ucenicilor Săi* (nu „a zis către ucenicii Săi”). 37: *vă zic* (în loc de „zic vouă”). 39: nu „de ar ști”, ci *de ar cunoaște* (pentru că se află în apropiere „să știți”). 46: *o va pune* (nu „va pune-o”). 59: *Îți zic* (nu „Zic ție”).

XIII, 17: nu „strălucite” (nefiind în original λαμπρός, sg.), ci *vestite* (sg. ἔνδοξος). 25: *Domnule* (în loc de „Doamne”, spre a se diferenția de adresarea către Mântuitorul).

XIV, 3: *Iisus a zis învățătorilor de Lege și fariseilor*: (nu „...către învățătorii de Lege și către farisei”). 7: expresia „zicând către ei” se va lăsa la o parte.

XV, 10: *vă zic* (nu „zic vouă”).

XVI (titlu): *administratorul infidel*, decât „iconomul necredincios”.

XVII, 1: *poticneli*, nu „sminteli”. 2: nu „să smintească pe unul...”, ci *să fie piatră de poticnire unuia...* 32: se poate din când în când și *amintiți-vă*, nu mereu „aduceți-vă aminte”.

XVIII, 11: nu pur și simplu „stând”, ci *stând în picioare* (σταθείς de la ἵστημι)¹⁵².

XIX, 3: *Zaheu căuta să vadă pe Iisus, cine este*: τίς ἐστίν (și nu numai „să vadă cine este Iisus”).

Dacă s-a utilizat diateza reflexivă: *coboară-te* (v. 5), se cuvenea și în rest să se recurgă la aceeași diateză, nu la cea activă. Apoi, nu *stând* (v. 8) a dialogat același vameș Zaheu cu Mântuitorul, ci *stând* – sau *rămânând* – în picioare (în elină este, cum s-a mai spus, ἵστημι)¹⁵³. 38: nu „întru cei de sus”, ci întru cele de sus sau în cele înalte (ἐν ὑψίστοις)¹⁵⁴. 40: *Vă zic*, nu „Zic vouă”.

XX, 3: *le-a zis* (nu „a zis către ei”). 9: *poporului*, nu „către popor”.

XXI, 2: bănuți, nu „bani”, fiind vorba de mărunțiș (*codranți*). 35: în loc de „cursă” aş pune *laț* (παγίς)¹⁵⁵; apreciez că e mai expresiv. 38: *foarte de dimineată*, nu „dis-de-dimineată”.

XXII, 12: nu „așternut”, ci [prevăzut] *cu mobilă* (vezi *supra*, la Mc XIV, 15). 67: *Spune-ne*, nu „Spune nouă”. 70: nu „El a zis către ei: Voi ziceți...”, ci *El le-a zis: voi spuneți...*¹⁵⁶

XXIII, 15: nu „săvârșit”, ci *făcut*. La v. 22 se repetă situația: nu „săvârșit”, ci a *făcut*. 26: *Cireneanul*, nu „Cirineul”.

XXIV, 5: nu „au zis aceia către ele”, ci *aceia le-au zis*. 7: *învie* (nu „învieze”). 12: *nu giulgiurile „zăcând”*, ci *așezate/puse jos* (τὰ ὀθόνια κείμενα). 18: nu

¹⁵¹ NTC, p. 116; AIG, p. 83; NTRV, p. 298. Detalii am dat în cartea mea *Miscellanea*, Sibiu 2017, pp. 107-108.

¹⁵² DGF, p. 982.

¹⁵³ A se vedea și NTRV, p. 332: *to see Jesus, who He was*.

¹⁵⁴ Cf. BDS, p. 807.

¹⁵⁵ DGF, p. 1435.

¹⁵⁶ Să se vadă și NTC, p. 141.

doar „unul”, ci *unul dintre ei*. Pa v. 22, din nou: *foarte de dimineață*. 25: *El le-a zis* (nu „El a zis către ei”). 44: *pe care vi le-am grăit* (nu „pe care le-am grăit către voi”). 47: așa rescrie „Și să se propovăduiască în numele Său pocăința spre iertarea păcatelor la toate neamurile...” în modul următor: *Și pocăința pentru iertarea păcatelor să se predice, în numele Său, tuturor popoarelor...*

Evangelhia după Ioan

Cap. I (titlu): în loc de „Dumnezeu-Cuvântul S-a făcut trup” și „Cei dintâi ucenici ai lui Iisus”, așa fi scris: *Dumnezeu-Cuvântul (Logosul) S-a întrupat și Primii învățăcei/discipoli ai lui Iisus*.

I, 51: *vă spun* (nu „zic vouă”, alt „i-a zis” găsindu-se pe același rând).

II, 8: „nununul” este mai puțin cunoscut decât *nașul*. 17: nu „mă mistuie”, ci *m-a mâncat* (καταφάγεται)¹⁵⁷.

III, 4: *I-a zis* (nu „a zis către El”). 29: „cu bucurie” se eludează.

IV, 32: așa zice *hrană/merinde* [sufletească], și nu „mâncare” (βρῶσις)¹⁵⁸ simplă; astfel dispăre și pleonasmul. 49: *I-a zis* (nu „a zis către El”). 54: „iarăși” trebuie plasat după „venind” (vezi v. 46).

V (titlu): „slăbănogul” poate fi secundat în paranteză de *paralitic*. În vv. 24 și 25: *vă zic* (nu „zic vouă”).

VI, 8: *I-a zis* (nu „a zis Lui”). 22-24: *corăbioare* – πλοίαρια (nu „corăbii mai mici”). 26: *vă spun* (nu „zic vouă”). 28: *I-au zis* (nu „au zis către El”) și *lucrurile* (τὰ ἔργα)¹⁵⁹, nu „lucrările”. 29: din nou *lucrul* - τὸ ἔργον (nu „lucrarea”). 32: *vă spun* (nu „zic vouă”). 34: *I-au zis* (nu „au zis către El”). 37: *voi da* (nu „voi scoate”). 40: „cea” se va înlătura. 47 și 53: *vă zic* (nu „zic vouă”). 61: apostolii nu au murmurat direct „împotriva Lui”, ci *contra spusei* lui Iisus (περὶ τοῦτου), iar „Vă smintește” se metamorfizează în *Vă scandalizează*. 65: *v-am spus* (nu „am spus vouă”).

VII, 3: *I-au zis deci frații Lui* (nu „au zis deci către El frații Lui”). 42: *seminția* (nu „sămânța”).

VIII, 7: *primul* (nu „cel dintâi”, fiind suficient un „cel” în rândul deasupra). 33: *seminția* (nu „sămânța”). 53: mai limpede așa spune că este sintagma *Cine pretinzi că ești ?* (τίνα σεαυτὸν ποιεῖς;), comparativ cu „Cine Te faci Tu a fi ?” 58: *vă zic* (nu „zic vouă”).

IX, 3 și 4: *lucrurile* - ἔργα, nu „lucrările” care au corespondent în elină ἐνέργεια¹⁶⁰ (sg.).

X, 7: *vă zic* (nu „zic vouă”). 11 și 17: „sufletul” = *viața*¹⁶¹.

¹⁵⁷ NTGL, p. 235; *Septuaginta*, p. 71 (Ps. LXVIII, 10); BDS, p. 814.

¹⁵⁸ DGF, p. 381.

¹⁵⁹ Vezi și NTC, p. 159.

¹⁶⁰ D. Stăniloae, *Viața și învățătura Sf. Grigorie Palama*², București 1993, pp. 60, 228, 280, 293.

¹⁶¹ *Aristot.*, p. 139, n. 11.

XI, 1: *un anume* (nu „un oarecare”). 20: *casă*. 27: *I-a zis* (nu „Zis-a Lui”). 39: nu „miroase”, ci *pute*¹⁶². 52: nu „să adune”, ci *să strângă*. 55: *curețe* (nu „curățească”).

XII, 21: *Domnule*, nu „Doamne”. 24: *vă zic* (nu „zic vouă”). 25: „sufletul” = (aici) *viața*. În v. 28 (și nu numai): putem renunța lesne la *preaslăvire* pentru *preamărire* sau *mărire*, cuvânt de sorginte daco-getică¹⁶³. Vocabula „*preamărire*” o descoperim, de exemplu, în Biblia de la 1688¹⁶⁴, dar și într-o Evanghelie românească mai nouă¹⁶⁵. În vv. 16, 20 și 21: *vă zic*, iar în v. 34: *vă dau* (nu „vă dau vouă”). 37: „suflet” = *viață*. 38: *îți zic*, nu „zic ție”.

XIV, 12: *vă zic* (și *lucruri*, nu „lucrări”). 27: *v-o dau* (nu „o dau vouă”).

XV, 13: „suflet” (aici) = *viață*.

XVI, 1: *să nu vă poticniți/să nu vă scandalizați* (ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε – lat. *ut non scandalizemini*)¹⁶⁶, în loc de „să nu vă smintiți”. 20: *vă zic* (se subînțelege ce înlocuiește, repetând mereu verbul *a zice*).

XVII, 4: nu „săvârșit”, ci împlinit (τελειώσας, de la τελειόω)¹⁶⁷.

XVIII, 35: *mi Te-au predat* (în loc de „Te-au predat mie”) ¹⁶⁸.

XIX, 6: „zicând” se omite, iar în loc de „Zis-a lor” scriem: *Le-a zis*.

XX, 9: *învie* (nu „învieze”). 18: a se intercala un „că” înainte de „acestea”. 25: a se insera *piroane* (lat. *clavus* = cui, piron)¹⁶⁹, în loc de „cuie” (τῶν ἤλων), Iisus fiind doar pironit pe cruce.

XXI (titlu): aș reformula locuțiunea „Iertarea lui Petru și repunerea lui între apostoli” în acest fel: *Petru este iertat și restabilit în apostolat*. La v. 21, în loc de „cu acesta ce se va întâmpla?”, aș zice: *cu el ce va fi?* (οὗτος δὲ τί). În subsidiar, în vv. 22 și 23: în loc de „...ce ai tu?”, aș pune: *Ce îți este?* sau *Ce-ți pasă?* (τί πρὸς σέ).

¹⁶² BDS, p. 823.

¹⁶³ I. I. Russu, *Etnogeneza românilor*, București 1981, p. 344 sq.

¹⁶⁴ În pp. 820 (în VIII, 50 și 54), 824 (XII, 23, 28, 42 și 44), 863 (Rom XV, 6 și 7), 864 (Rom XV, 9), 896 (I Tim III, 16), 912 (I Ptr I, 7), 914 (I Ptr IV, 13), 931 (Apoc XXI, 11). Vezi și NTC, p. 181 (cap. XVII, vv. 1, 4 și 5). Însuși Pr. acad. Nicolae M. Popescu a adnotat la finele Molitfelnicului bogat (p. 630), pe care l-a diortosit și l-a publicat la București în 1937, că „a pus peste tot *Mărire (=doxa)* și numai în câteva locuri *Slavă*”, justificând această intervenție prin faptul „că în molitfelnicele din veacul al 18-lea se zicea *Mărire* și nu *Slavă*”. De asemenea, în Liturghierul din anul 1950 s-a înlocuit pretutindeni termenul *slavă* cu cel de *mărire* (să ne gândim că țara noastră traversa atunci o anumită epocă). Și teologi mai noi au folosit sintagmele *mărire/preamărire*, precum liturgistul E. Braniște (în DECR, pp. 22, 31, 32, 114, 142, 151, 159, 240, 288, 328, 396, 415, 466, 536) sau dogmatistul D. Stăniloae (în *Spiritualitate și comuniune în Liturgia ortodoxă*, Craiova 1986, pp. 47–49, 76, 86, 143, 152, 173, 177, 178, 185, 236, 261, 262, 265, 266, 271, 278, 299, 315, 316, 390, 395, 401), ori istoricul bisericesc I. Rămureanu (în *Actele martirice*, București 1982, pp. 60, 99, 113, 167, 180, 189, 209, 221, 277, 278, 279). Rarisim, însă, chiar în ediția neotestamentară ce o comentăm întâlnim *mărire* sau *preamărire*: Rom XI, 36; I Ptr II, 12 și IV, 16; Iuda, 25.

¹⁶⁵ Sf. Evanghelie, București 1991, p. 45.

¹⁶⁶ NTGL, p. 280.

¹⁶⁷ DGF, p. 1909.

¹⁶⁸ NTC, p. 184.

¹⁶⁹ DLR, p. 199.

Faptele Apostolilor

I, 6: *regatul* (nu „împărăția”, deoarece iudeii n-au avut așa ceva).

II, 17: nu aprob, firește, construcția tautologică de tipul „vor vedea vedenii și (...) vise vor visa”, și voi zice: *vor avea vedenii și (...) vise*. 19: „de fum” se înlătură. 23: *preștiința* - πρόγνωσις¹⁷⁰, în loc de „știința cea dinainte” (exprimare forțată). 30: expresia „cu jurământ” se scoate. 42: *părtășie/comuniune* (κοινωνία), nu „împărtășire”. 44: în comun (κοινά, lat. *communia*), nu „de obște”.

III, 22: *vă va ridica* (nu „va ridica vouă”).

IV (titlu): *Viața comunitară* (nu „de obște”). În noul *Mol.*, pp. 516 și 919 după „rugăciunile de obște” s-a adăugat cuvântul *comune*. 26: „laolaltă” se omite.

V (în sumar): Gamaliel *cel Bătrân*, pentru a se distinge de *cel Tânăr* (nepotul său)¹⁷¹. 17: *gruparea* (nu „eresul”).

VI (tot în titlu): *Comunitatea* (nu „obștea”) sporește. 13: „de hulă”, cuvinte în plus, nu se regăsesc în textul grecesc (λαλῶν ῥήματα = *a cuvânta*, nu „a vorbi cuvinte”).

VII, 10: *faraonului, cârmuitorul...* (nu „Faraon, regele...”). 53: *cu* (nu „întru”) rânduiești. 54: *tremurau...* (nu „fremătau de furie”).

VIII, 1: direct, Saul (viitorul Pavel) nu „s-a făcut părtaș”, ci doar *a consimțit* (ἦν συνευδοκῶν)¹⁷²; compară cu FA, XXII, 20. La v. 2: *tânguire/jeluire/plânset* (διωγμός, lat. *planctus* = bocet, plânset)¹⁷³, nu „plângere”.

IX, 29: Pavel *avea dispute/dezbateri* cu eleniștii (συνεζήτηι), nu simplu „se sfădea” cu ei. 37: *spălând-o* (λούσαντες)¹⁷⁴, nu „scăldând-o”; un decedat nu se îmbăiază, ci se spală.

X, 5: *anume* (τινα)¹⁷⁵, nu „oarecare”. 44: nu „vorbea aceste cuvinte”, ci *cuvânta*, iar Duhul Sfânt nu „a căzut”, ci *s-a coborât/s-a pogorât cu iuțea* (ἐπέπεσεν)¹⁷⁶. 45: „neamuri” = *păgâni*.

XI, 18: spre a avea sens, nu „pocăința spre viață”, ci *spre viața [de veci]*.

XII, 6: *să-l dea*, nu „să-l scoată”. 12: „cel” e de prisos. 15: *i-au zis ei*, nu „au zis către ea”.

XIII, 4: *trimiși* (ἐκπεμφθέντες de la ἐκπέμτω)¹⁷⁷, nu „mânați”. 19: Canaan (fără *-ului*). 28: *lui* (nu „de la”). 39: *se îndreptățește*, nu „îndreptează”. În original este δικαιούται, de la δικαιοῶ¹⁷⁸, dar ediția din 2019 nu are *îndreptățit*¹⁷⁹, ci „îndreptat”. Îndreptățirea e calea prin care omul poate fi considerat drept

¹⁷⁰ DGF, p. 1630; PGL, p. 1141.

¹⁷¹ OC, pp. 93, 254-257.

¹⁷² PGL, p. 1325.

¹⁷³ NTGL, p. 320. După DS, p. 336, „plângere” = *reclamație, cerere, jalbă*.

¹⁷⁴ PGL, p. 813 (λούω); AIG, p. 150: *Après l'avoir lavée...*

¹⁷⁵ Vezi și NTRV, p. 520: *a certain*.

¹⁷⁶ NTC, p. 211; AIG, p. 152: *descendit*.

¹⁷⁷ DGF, p. 626; BDS, p. 841.

¹⁷⁸ PGL, pp. 370-371. În schimb, conceptul διόρθωσις = îndreptare (PGL, p. 373).

¹⁷⁹ NTC, p. 217; AIG, p. 156: être justifiés.

înaintea lui Dumnezeu, apt pentru mântuire¹⁸⁰. Cum termenul „îndreptăţire” are sensul de *justificare*, *îndrituire*, iar „îndreptarea” se tâlcuieste prin: adoptarea unei ținute drepte, corecte, însemnând și revenirea dintr-o boală etc., s-a preferat a se menține în toate cazurile în care textul grecesc posedă pe δικαίωσις sau pe δικαίω, să se traducă – mai puțin exact – prin „îndreptare” și „a îndrepta”. Indic acum locurile în care apare δικαίω cu derivatele sale: FA XIII, 39; Rom III, 24, 26, 28; IV, 2, 25; V, 9, 16, 18; VIII, 30, 33; Gal III, 8, 11, 24; I Tim III, 16; Iacov II, 21, 24, 25. Revin: în FA XIII, 41: *fac*, nu „lucrez”. În vv. 42 și 48: „neamuri” = păgâni.

XIV, 9: *pe* (nu „la”). 22: alte versiuni au inclus *spunându-le*¹⁸¹, nu „arătându-le”, fapt mai puțin important. 28: *au zăbovit/au rămas* (διέτριβον)¹⁸², nu „au petrecut”.

XV (titlu): lipsește *obligatorie* după „nu este”. 2: în loc de „împotrivire și discuție nu puțină (...) pentru această întrebare”, așa zice: *nu mică împotrivire și dezbatere* (ζήτησις) (...) *pentru această problemă* (ζήτημα)¹⁸³. 5: *gruparea*, nu „eresul”. 6: pe urmă, *acest lucru*, nu „acest cuvânt”¹⁸⁴. 7: *multă cercetare/dezbatere* (πολλῆς δὲ ζητήσεως)¹⁸⁵, nu „multă vorbire”. 12 și 14: „neamuri” = păgâni. 28: nu „părutu-s-a”. Explic de ce: verbul ἔδοξεν (de la δοκέω = a părea, a considera, a judeca bine, a dispune)¹⁸⁶ se întâlnește și în v. ٢٢, dar tradus altfel: *au hotărît*, sintagmă ce se repetă în stihul 25 (același capitol), unde e tâlcuit identic. În consecință, în ediția a doua a Noului Testament, regretatul mitropolit Bartolomeu Anania fiind de acord cu precizarea mea, a scris cum era firesc: „pentru că Duhul Sfânt și noi *am hotărît...*”¹⁸⁷

XVI, 11: înainte de Samotracia se poate introduce *insula*. 16: slujnica/roaba era *tânără* (παίδισκη)¹⁸⁸. 21: nu „le facem” obiceiurile (chiar dacă în greacă e ποιεῖν), ci *le urmăm*. 33: *le-a spălat rănilile*, nu „a spălat rănilile lor”. 36: *lui* (nu „cătref”). 37: *le-a zis*, nu „a zis către ei”.

XVII, 30: *timpurile* (sg. χρόνος), în loc de „veacurile”. 31: *cu*, nu „întru” dreptate.

XVIII, 6: „neamuri” = păgâni. 18: Chenhreea ! 22: *salutând* (ἀσπασόμενος, de la ἀσπάζομαι)¹⁸⁹, nu „îmbrățișând”.

¹⁸⁰ NTC, pp. 217, n. 2 și 255, n. 4.

¹⁸¹ AIG, p. 157; NTRV, p. 540.

¹⁸² DGF, p. 495 (διετριβω); NTC, p. 219.

¹⁸³ Vezi și PGL, p. 591; BDS, p. 843 (*price* = dispută).

¹⁸⁴ A se veda și AIG, p. 158 (*cette affaire*); GI, p. 115 (*this matter*); NTRV, p. 543 (*this matter*), în pofida faptului că în original este λόγος.

¹⁸⁵ Vezi și NTC, p. 220.

¹⁸⁶ DGF, pp. 527-528.

¹⁸⁷ Cu gentilețe, mi-a mulțumit epistolar și într-o notă specială (NTC, p. IX). Subiectul acesta l-am reluat în *Spiritualitate bizantină și românească*, Timișoara 2004, pp. 132-133.

¹⁸⁸ DGF, p. 1439 (*jeune esclave*); NTRV, p. 549 (*slave girl*).

¹⁸⁹ PGL, p. 245.

XIX, 2: *Ați primit*, nu „Primit-ați voi”. 8: nu „căutând să-i încredințeze de Împărăția lui Dumnezeu”, ci *să-i convingă despre...* (πειθων, de la πειθώ)¹⁹¹. 11: nu „nemaîntâlните”, ci *nu obișnuite* (οὐ τὰς τυχούσας, de la τυγχάνω; în engleză *no common*)¹⁹¹. 24: „temple” [mici]. 36: nu „cu ușurință”, ci *cu grabă* (προπετές, de la προπετεύομαι)¹⁹².

XX, 18: Asia Mică. 28: nu „păstrați”, ci *păstoriți* (ποιμαίνειν).

XXI, 6: „unii pe alții” (de omis). 31 și 37: *tribun* (χιλίαρχος)¹⁹³, nu „comandant”. 38: *sicari* (ἄνδρας τῶν σικαρίων)¹⁹⁴, nu „răzvrățiți”. 39: *poporului*, nu „cătore popor”.

XXII, 21: „neamuri” = păgâni.

XXIII, 3: *i-a zis*, nu „a zis către el”. În vv. 10, 15, 17, 18, 19 și 22: *tribun*, nu „comandant” (în FA XXV, 23 apar, totuși, *tribunii*). 26: „prea puternicul” (împreunat). 29: *probleme* (ζητήματα), nu „întrebări”.

XXIV (titlu): *procuratorul*, nu „marelui”. 5: *eresul* [în viziunea evreilor] nazarinenilor¹⁹⁵ merita a fi lămurit în Introducerea din p. 1390.

XXV, 19: nu „neînțelegeri cu privire la religia lor”, ci *probleme privind superstiția lor aparte* (ἰδίας δεισιδαιμονίας)¹⁹⁶.

XXVI, 3: nu „neînțelegeri”, ci *probleme* (ζητήματα). 20: „neamuri” = păgâni. 30: *procuratorul* (nu „guvernatorul”)¹⁹⁷.

XXVII, 27: *Adriatica* = Mediterana dintre Elada, Italia și Africa¹⁹⁸.

XXVIII, 22: nu este „eres”, ci *sectă*. 23¹⁹⁹: nu „să-i încredințeze”, ci *să-i convingă* (πειθων)²⁰⁰. 29: nu o „mare neînțelegere”, ci o *mare dezbatere* (συζήτησις)²⁰¹.

¹⁹⁰ PGL, p. 1055.

¹⁹¹ GEL, p. 1832. Varianta germană (IG, p. 184) are „nicht geringe” = *nu mici, nu neînsemnate* (cf. DGR, p. 404).

¹⁹² PGL, p. 1162.

¹⁹³ GEL, p. 1992; DGF, p. 2138.

¹⁹⁴ Ei erau membri ai unei grupări naționaliste evreiești, numiți așa de la hangerul/pumnalul lor *sica*; erau o ramură a zeloților; PGL, p. 1233; GEL, p. 1598; M. Eliade, *Istoria...*, II, p. 330; OC, pp. 53 și 66. Unul din cei 12 apostoli se chema Simon Zelotul. Zelotul însă nu e traducerea elină a aramaicului Canaaneul, cum afirmă neîntemeiat D. Bondalici, în *Enciclopedia marilor personalități din Vechiul și Noul Testament*, Caransebeș 2005, p. 512.

¹⁹⁵ Detalieri de interes se află în OC, p. 242: „De-a lungul secolului al II-lea, acești descendenți ai primilor ucenici ai lui Iisus din Nazaret s-au zbatut între două pietre de încercare: să rămână în iudaism sau să rupă cu iudaismul; să se despartă, din punct de vedere al credințelor, de frații lor iudei necreștini sau să se desprindă, din punct de vedere al practicilor, de frații lor păgâni”.

¹⁹⁶ PGL, pp. 335 și 664.

¹⁹⁷ NTC, p. 242.

¹⁹⁸ Explicația aceasta (NTC, p. 243, n. 7) se putea da în subsolul paginii.

¹⁹⁹ NTC, p. 245; AIG, p. 177; GI, p. 129; NTRV, p. 597.

²⁰⁰ Vezi și AIG, p. 177 (*à les persuader*).

²⁰¹ DGF, p. 1816; NTRV, p. 598 (much dispute). Termenul συζητητής = „disputant” (PGL, 1278).

Epistola către Romani

Cap. I (în titlu și la v. 24): nu „neamuri”, ci *păgâni/necreștini*. 3: nu „sămânța”, ci *seminția*. 28: nu „cele ce nu se cuvine”, ci *cele ce nu se cuvin*.

II, 14: *sieși*, nu „loruși”. 17: *reazemi*, nu „reazimi”.

III (titlu): *deosebire/distincție*, nu „osebire”. 1: *câștig/avantaj* (περισσόζ)²⁰², nu „întâietate”.

V, 16: „făgăduită” se va eluda, „moștenirea” fiind suficientă (de „făgăduință” chiar e vorba mai jos)²⁰³. 15 – 18, 20: „greșeală” și „greșeli” (forma curentă; *greșală-greșale*: Mt V, 12 *et alibi*).

VI, 12: aș spune *stăpânească*, însă nu „împărătească” (deși în original este βασιλευέτω).

VII, 7: *oare* (nu „au”).

VIII (titlu): nu „slobozi”, ci *liberi*. 39: aș trece *iubirea* (nu „dragostea”).

IX, 17: *faraonului*, nu lui „Faraon”. 30: „neamuri” = păgâni. 33: nu „piatră de sminteală”, ci *piatra scandelei* (de *încercare/de împiedicare/de cădere*, în cele din urmă: πέτραν σκανδάλου)²⁰⁴.

X, 18: nu „a ieșit”, ci *au ieșit* (pentru acord gramatical: „vestirea” și „cuvintele”).

XI, 9: *piatră de poticnire* (nu de „sminteală”). 10: textul grecesc este identic cu cel din Septuaginta (acolo Ps. LXVIII, 24 = Ps. LXVIII, 27 din ed. românească); așadar: *Să se întunece ochii lor ca să nu vadă și spinarea lor pururea* (διὰ παντός) *o gârbovește*, și nu „Întunece-se ochii lor ca să nu vadă și spinarea lor înconvoaie-o pentru totdeauna”. 25: „neamuri” = păgâni. 36: surprinde plăcut apariția termenului românesc „mărirea”.

XII (titlu): „Întrebuințarea folositoare” nu este o structură fericită, fiindcă *a întrebuința = a folosi*. 1: închinarea „duhovnicească” sau în duh este întemeiată (gr. λογική λατρεία); în Liturghier (ultima ediție)²⁰⁵ s-a ajuns la „slujire cuvântătoare” !

XIII (titlu): chemarea „Să ne supunem stăpânilor” trebuie completată cu: *din conștiință*.

XIV (titlu): *prilej de păcătuire* (nu „de sminteală”). 21: nu „se smintește”, ci *se scandalizează* (σκανδαλίζεται, lat. *scandalizatur*).

XV (titlu): *unitatea*, nu „unirea”. 18: „neamuri” = păgâni.

XVI, 16: se omite adaosul „unii pe alții”.

²⁰² DGF, p. 1538.

²⁰³ Vezi și NTRV, p. 618.

²⁰⁴ A se vedea și *Septuaginta*, p. 601 (*Isaia* XXVIII, 16); NTC, p. 265.

²⁰⁵ *Lit*, p. 176.

Epistola întâi către Corinteni

I, 20: *disputătorul* (συζητητής)²⁰⁶, nu „cercetătorul”. 23: *poticnire*, nu „sminteală”, iar „neamurile” sunt păgânii. 28: nu „să nimicească pe cele ce sunt”, ci *să le scoată din lucrare/să le inactiveze* (καταργήση, de la καταργέω)²⁰⁷.

II, 1: nu „iscusit cuvântător”, ci *covârșirea* (ὕπεροχή) *cuvântului*²⁰⁸.

III, 18: nu „ca să fie”, ci *ca să devină* (γένηται, de la γίγνομαι)²⁰⁹.

IV, 11: nu „goi”, ci *lipsiți de haine* (γυμνιτεύομεν, de la γυμνώω)²¹⁰.

V, 13: „afară” se eludează.

VI, 9: nu „malahienii”, ci: *stricații de tot felul*²¹¹/*efeminații* (μαλακοί)²¹²/*iubitorii de plăceri* (lat. sg. *mollis*²¹³; *molliter vivere* = a trăi în plăceri)²¹⁴.

VII (titlu): *celibat*, în loc de „necăsătorie”.

VIII (titlu): *poticneală*, nu „sminteală”. 13: *scandalizează* (nu „smintește”) și *poticneală* (nu „sminteală”).

IX: aș rescrie rezumatul acestui capitol („Cum s-a slujit apostolul de puterea-i de apostol, între credincioși. Îndemn la luptă pentru cununa cea neveștejită”) după cum urmează: *Cum s-a servit Sf. Pavel de autoritatea sa apostolică, între credincioși. Sfătuire ca ei să se ostenească pentru câștigarea neveștejitei cununi*.

X (titlu): *cu*, nu „întru”. 3: *au mâncat...hrană duhovnicească*, nu „au mâncat...mâncare duhovnicească” (în scopul de a evita tautologia). 20: „neamuri” = păgâni.

XI, 20: „laolaltă” se scoate. 25: *Legământ* (nu „Lege”).

XII, 21: *nevoie* (în locul „trebuinței”).

XIII (titlu și în interior): vom renunța la „dragoste” pentru *iubire*, conceptul din urmă având un semantism mai profund. Știm că „Dumnezeu este iubire” (I In IV, 8 și 16), iar regretatul și renumitul dogmatist Dumitru Stăniloae a elaborat un cuprinzător studiu intitulat tocmai *Dumnezeu este iubire*, studiu tradus și în franceză²¹⁵.

XIV, titlu și vv. 28 și 34: *biserică* (cu minusculă).

²⁰⁶ PGL, p. 1278. V. Florescu (în cartea sa *Conceptul de literatură veche*, București 1868, p. 92) arată că „prieuiitorul/disputătorul” era retorul dibaci în a vorbi cu aceeași vervă atât *pro*, cât și împotriva oricărei poziții.

²⁰⁷ PGL, p. 716.

²⁰⁸ PGL, p. 1441; BDS, p. 866.

²⁰⁹ PGL, p. 315; DGF, p. 404; NTC, p. 280; AIG, p. 198; NTRV, p.

²¹⁰ PGL, p. 325 (în ciuda faptului că cei doi termeni românești sunt sinonimi).

²¹¹ NTC, p. 282.

²¹² GEL, p. 1077; DGF, p. 1222.

²¹³ NTGL, p. 434.

²¹⁴ DLR, p. 763..

²¹⁵ Traducerea s-a realizat de Daniel Neeser (fost doctorand la Teologia din București) și s-a publicat la Geneva în anul 1980 (122 pag.).

XV, 28: expresia „toate în toți” se poate emenda astfel: „totul în toate”, precum a cugetat și Sf. Grigorie Teologul („pe deplin în toate”)²¹⁶. Nu mai puțin, „tovărășiile” (v. 33) le-aș eluda pentru însoțiri. 40: aș zice *corpuri*, nu „trupuri cerești”.

XVI (titlu): se putea apela la sinonimele *colectă* sau *chetă*. 22: nu „Maran atha” (*Domnul vine*), ci *Marana-tha (Vino, Doamne)*²¹⁷.

Epistola a doua către Corinteni

Cap. I, 6: în loc de „...suferințele pe care le suferim și noi”, aș spune: *suferințele prin care trecem și noi*. 8: *Asia Mică*.

II, 17: nu „strică”, ci *fac negoț necinstit cu* (*καπηλεύοντες* de la *καπηλεύω*)²¹⁸.

III, 7, 8, 9, 10, 18: capitol încărcat cu „...slavă”. Pe motiv că slavonismele, în general, abundă nejustificat mai cu seamă în cărțile de cult, în anul 1834 mitropolitul moldovean Veniamin Costachi – indispus de mulțimea lor – intenționase să le scoată din cărțile Bisericii.

IV: mă așteptam ca măcar în titlu să dispară „slava” (ca și „nădejdea”; aceasta se putea ușor înlocui cu *speranța*).

V, 14: *iubirea*, nu „dragostea”.

VI,16: este necesară o completare după verbul „voi umbla”: *printre ei*, potrivit textului netrunchiat din *Levitic XXVI*, 12.

VII, 1: *de* (nu „lui” Dumnezeu). 13: *sufletul* (*πνεῦμα*), nu „duhul”.

VIII: în titlu se poate utiliza vocabula *colectă* sau *chetă*, ca și la cap. IX. Expresia „ferirea de cei mincinoși” (cap. IX) e prea vagă. Totuși, în titlul capitolului următor (X) se face referire la „apostolii mincinoși”.

XI, 1: ἀφοσύνη nu semnifică „neînțelepție”, ci *nebuie, nesăbuiță, sminteală*. 2: nu e vorba de fireasca „râvnă”, ci de *gelozia* (ζηλωτής) divină, *ζηλοτοπέω* însemnând: *be jealous of; of God's affection for Israel (Jezechiel XVI, 42; plus Exod XX, 5)*²¹⁹. 22: *seminția*, nu „sămânța”. 29: *se poticnește*, nu „se smintește”.

XII, 7: *mărimea* (ὑπερβολή)²²⁰, nu „măreția”.

XIII, 6-7: *neîncercați/neispitiți* (ἀδόκιμοι)²²¹, nu „netrebnici”. 13: *părtașie/comuniune* (κοινωνία), nu „împărtașire”.

²¹⁶ A. Meredith, *Capadocienii* (trad.), București 1995, p. 241; vezi și NTC, p. 297 (v. 28).

²¹⁷ OC, p. 282; Wikipedia (online).

²¹⁸ PGL, p. 702.

²¹⁹ Septuaginta, pp. 120 și 794 (ὁ ζηλός); GEL, p. 755 (menționează „jealous” din Exod XX, 5); PGL, p. 591; NTC, p. 313; AIG, p. 221; NTRV, p. 799.

²²⁰ DGF, p. 2002; NTRV, 804, n. 7¹ (*superbundance, exceeding greatness, excess*).

²²¹ Și ngr. ἀδοκίμαστος = neîncercat. Vezi și BDS, p. 880; NTC, p. 316.

Epistola către Galateni

I, 16: „neamuri” = păgâni.

II (titlu): nu „adunarea apostolilor”, ci *Sinodul apostolic*²²². 2 și 8: „neamuri” = păgâni. 6: în loc de „nu mă privește”, aș insera: *mi-e totuna/nu-mi pasă* (οὐδεν μοι διαφέρει).

III, 1: e preferabil *smintiți* (ἀνόητοι), decât „fără minte”. 8: „neamuri” = păgâni.

IV, 24: nu „însemnare”, ci *tâlc/alegorie* (ἀλληγορούμενα)²²³.

V, 11: nu „sminteala”, ci *piatra de poticnire*. 21: nu „chefuri” (turcism), ci *petreceri*. 22: de ce nu *binefacerea*, în loc de „facerea de bine”?!

VI, 17: „semnele” ar putea avea în paranteză *stigmatete* (στίγματα).

Epistola către Efeseni

I, 19: nu „puterea tăriei Lui”, ci *tăria puterii Lui* (ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ).

II, 18: e prea puțin „într-un Duh”; trebuie: într-un singur Duh²²⁴.

III, 6, 8, 12: „neamuri” = păgâni. 12: nu „apropiere”, ci *calea deschisă* (προσαγωγή)²²⁵ sau *drumul de acces*.

IV, 17: „neamuri” = păgâni.

V, 19: *imne*, nu „laude”.

VI, 10 (ca și *supra*, la I, 19): *tăria puterii Lui/tăria vârtutei Lui*²²⁶.

Epistola către Filipeni

I, 5: *părtășie* (nu „împărtășire”). 9: în, în loc de „întru”. 20: *cu*, nu „întru”.

II, 1: iar *părtășie*. 14: *fără discuții* (χωρίς...διαλογισμῶν)²²⁷, nu „fără de îndoială”.

III (titlu): *sacrificiu*, nu „jertfire”.

IV, 3: după toate probabilitățile, nu e vorba de un nou personaj, *Sizig*, ci de același Epafrodit, ex-colaborator al Sf. Pavel, menționat de altfel în epistola de care vorbim²²⁸.

Epistola către Coloseni

I, 19: *plinătatea* (πλήρωμα, lat. *plenitudo*)²²⁹, nu „plinirea”. 24: nu „lipsa necazurilor lui Hristos”, ci *lipsa suferințelor lui Hristos* (τὰ ὑστερήματα τῶν

²²² OC, pp. 49, 231-233.

²²³ Vezi și PGL, p. 75.

²²⁴ NTC, p. 331.

²²⁵ PGL, p. 1164; NTC, p. 332.

²²⁶ BDS, p. 884; *Lit.*, p. 169.

²²⁷ DGF, p. 478; PGL, p. 356.

²²⁸ J. Nelson Darby, *Philippiens. Commentaire entier* (online). După NTRV, p. 914, n. 3¹, folosit ca metaforă (doi boi ce trag un plug), σύζυγε se referă la a fi înjugat împreună cu altul pentru a suporta o povară comună.

²²⁹ Vezi și NTC, p. 349.

Θλίψεων τοῦ Χριστοῦ, lat. *quae desunt passionum Christi*)²³⁰. 26: „neamuri” = păgâni.

II (titlu): *Viața în Hristos*²³¹, nu „Viața cea întru Hristos”. 10: împliniți în El (*ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι*, lat. *repleti*), nu „deplini întru El”.

III, 16: *imne*, nu „laude”. 22: *robi* (οἱ δοῦλοι), nu „slugi”; la fel, în cap. IV, 1.

Epistola întâi către Tesaloniceni

I, 10: se putea folosi – în loc de „mânie” – *urgie* (ὀργή).

II, 6: *cu apăsare/cu povară* (*βαρὺς, εἶα*), nu „cu greutate”. 8: *dragi*, nu „iubiți”²³².

III, 13: *aș zice* – în tendința de brevilocvență – *neprihăniți*, în loc de „fără de prihană”.

IV (titlu): *răposați*, nu „adormiți”. 17: *aer/atmosferă* (*εἰς ἀέρα*)²³³, nu „văzduh”.

V, 23: *spiritul* (*πνεῦμα*)²³⁴, nu „duhul”.

Epistola a doua către Tesaloniceni

I, 11: *bunăvoința* (*εὐδοκία*), nu „pornirea”; *binefacerea* (*ἀγαθωσύνη*)²³⁵, nu „bunătatea”.

II, 8: *apariția/ivirea* (*ἐπιφανεία*)²³⁶, nu „strălucirea”.

III, 11: *aș scrie în neorânduială/în dezordine* (*ἀτάκτως*)²³⁷, decât „fără rânduială”.

Epistola întâi către Timotei

I, 4: după „lucrarea mântuitoare”, *aș fi introdus în paranteză cuvântul economie* (ca și în original: *οἰκονομία*), termen dezbătut îndelung de către dogmațiști.

II, 15: nu „naștere de fii”, ci *de copii* (*τεκνογονία*, de la *τεκνογονέω*)²³⁸.

III, 13: nu „rang”, ci *poziție/treaptă* (*βαθμός*).

IV, 14: după „mai-marii preoților”, în paranteză se putea trece *prezbiteriul* (*πρεσβυτέριον*)²³⁹.

²³⁰ IG, p. 262 (*was an den Leiden...*); AIG, p. 241; GI, p. 172; NTRV, p. 926.

²³¹ Să se vadă Nicolae Cabasila, *Despre viața în Hristos* (trad. T. Bodogae), Sibiu 1946.

²³² DGF, p. 7 (*ἀγαπητός = aimé, chéri*). Vezi și BDS, p. 892; NTC, p. 357.

²³³ Cf. și *Lit*, p. 40 et passim.

²³⁴ DGF, p. 1576; PGL, pp. 1097-1104; *Aristot.*, p. 227. Teologii ortodocși vorbesc despre o distincție morală între *suflet* și *spirit*. Vezi, totuși, NTRV, p. 1215, n. 2⁵.

²³⁵ PGL, p. 6.

²³⁶ *Ibidem*, p. 538.

²³⁷ DGF, p. 298 (*en désordre*).

²³⁸ PGL, p. 1379.

²³⁹ PGL, pp. 281 și 1129. Vezi și Em. Popescu, *Studii de istorie și spiritualitate creștină*, I, București 2018, pp. 653 și 667.

V, 17: în original este προεστῶτες, de la προΐστημι. Dacă s-a intercalat – pentru lămurire – „dregătoria”, trebuia căutat un termen mai adecvat: *slujba* sau *misiunea*.

VI, 4: nu „bănuieli viclene”, ci *rele* (πονηραί).

Epistola a doua către Timotei

I, 9: tautologia „ne-a chemat cu chemare sfântă” se poate rezolva prescriind *ne-a adus spre El cu chemare sfântă*.

II, 8: nu „Evanghelia mea”, ci *bună-vestirea mea*, întrucât avem în exclusivitate 4 Evanghelii.

III, 11: nu „suferințele care mi s-au făcut”, ci – mai bine – îndurate. 16: învățarea/școlirea (παιδεία)²⁴⁰, nu „înțelepțirea”.

IV, 8: *mi-o va da*, nu „îmi va da-o”. 13: mai mult decât probabil, „felonul” în cauză este o uzuală *manta*²⁴¹.

Epistola către Tit

I, 5: nu „am rânduit”, ci *am poruncit* – διαταξάμην (*realmente*, διάταξις = ordin, iar διατάσσω = a porunci, a dispune)^{†ε†}.

II, 9: *robi*, nu „slugi”.

III, 9: *genealogii* (în original: καὶ γενεαλογίας), nu „înșirări de neamuri”.

Epistola către Filimon

22: „o dată” (împreunat), și nu „dăruit vouă”, ci *redat/înapoiat vouă* (χαρισθήσομαι ὑμῖν)²⁴³.

Epistola către Evrei

I, 2: la „veacuri”, în paranteză, se pot introduce *cerul și pământul*²⁴⁴.

II, 3: *avându-și începutul*²⁴⁵, nu „luând obârșie”. 6: *că-l, nu „ca-l”*.

III, 1: „Apostolul și Arhiepiscopul” s-ar putea parafraza: *Trimisul și Marele-Preot*²⁴⁶.

IV, 12: *despărțitura sufletului și spiritului* (lat. *ad divizionem animae ac spiritus*), nu a „sufletului și duhului”.

V, 7: nu „în zilele trupului Său”, ci – mai explicit – în timpul viețuirii Sale în trup²⁴⁷.

VI, 2: *hirotonia*, nu „punerea mâinilor” (poporul de rând prea puțin pricepe ultima expresie). 12: *leneși*²⁴⁸, nu „greoi”.

²⁴⁰ PGL, p. 995.

²⁴¹ „După cei mai autorizați interpreți ai Sf. Scripturi” – remarcă cunoscutul liturgist Ene Braniște, în *Liturgica generală*, București 1985, p. 512. Opinia din DNT (p. 156) diferă.

²⁴² PGL, p. 361; DGF, p. 493.

²⁴³ AIG, p. 260 (*vous être rendu*).

²⁴⁴ NTC, p. p. 388; NTRV, p. 1031.

²⁴⁵ NTC, p. 389.

²⁴⁶ *Ibidem*, p. 390, nn. 1 și 2.

²⁴⁷ *Ibid.*, p. 392, n. 2.

²⁴⁸ Despre νοθρός, vezi DGF, p. 1338; încă BDS, pp. 904 și 948 (zăbavnici = leneși).

VII, 1: *tăierea* (κοπή), nu „nimicirea”.

VIII, 6: aş substitui „mai osebită” cu *mai înaltă/mai distinsă* (διαφορωτέρα)²⁴⁹. 8-10: *Legământ* (nu „Lege”).

IX, 9: *simbol* (παραβολή)²⁵⁰, nu „pildă”.

X, 25: *adunarea* (ἐπισυναγωγή)²⁵¹, nu „Biserica”.

XI, 19: *să-l învie* (nu „să-l învieze”) și *preînchipuire*²⁵² (nu „pildă”). 23 și 27: *faraonului*, nu „lui Faraon”.

XII, 23: în comparație cu X, 25, cu adevărat acum prin ἐκκλησία se înțelege *Biserica*. 24: *Legământ – diaθήκη* (nu „Lege”).

XIII, 6: *Domnul e ajutorul meu* (Κύριος ἐμοὶ βοηθός)²⁵³, nu „Dumnezeu este într-ajutorul meu”.

În mod exagerat se apeleză la slavonismul *sobornicesc* (și la Crez, unde ar trebui să se scrie și să se rostească Biserică *ortodoxă*, nu *sobornicească*)²⁵⁴. În p. 1510, acele epistole *sobornicești*, „având și caracterul unor scrisori enciclice”, fără dificultate puteau fi calificate fie *enciclice*, fie *generale*. Ar fi fost util să se fi notat pe scurt, în Introducerea din p. 1511, ce este *Comma Johanneum* (I In V, 7)²⁵⁵.

Epistola Sf. Iacov

I, 12: *deoarece devenind încercat* (δόκιμος)²⁵⁶, nu „lămurit făcându-se”.

II, 4: *judecăți rele* (διαλογισμῶν πονηρῶν), nu „socoteli viclene”. 20: *omul deșert* (κενός)²⁵⁷, nu „omul nesocotit”.

III, 15: nu înțelepciunea „trupească”, ci *a simțurilor* (ψυχική) (compară cu *Iuda*, 19: oameni *psihici/senzuali*).

IV, 1: nu „războaiele” (πόλεμοι), ci *luptele* (sens edulcorat)²⁵⁸, pentru că războaiele nu e firesc să fie între creștini.

Epistola întâi a Sf. Petru

I, 2: *preștiința*, nu „cea mai dinainte știință”. 7: lipsește încercarea (δοκίμιον) înainte de „credință”. „Încercată” e pusă după „credința voastră”, în timp ce „ca credința” formează o cacofonie ce se putea soluționa așa: *pentru ca încercata*

²⁴⁹ NTC, p. 396. Despre διαφόρος, în DGF, p. 498.

²⁵⁰ DGF, p. 1458; AIG, p. 267.

²⁵¹ DGF, p. 777; BDS, p. 907.

²⁵² PGL, p. 1008 (παραβολή); NTC, p. 401; AIG, p. 270 (une préfiguration); NTRV, p. 1073 (in figure).

²⁵³ Compară cu *Septuaginta*, p. 129 și cu *Mol.*, p. 497, r. 5 de sus: „Domnul este ajutorul meu”.

²⁵⁴ V. Muntean, *Miscellanea*, p. 115 (cu argumentare).

²⁵⁵ Destule amănunte oferă Wikipedia (febr. 2020).

²⁵⁶ DGF, p. 229; NTC, p. 409.

²⁵⁷ PGL, p. 743.

²⁵⁸ AIG, p. 276 (les luttes).

voastră credință... (dacă nu se respectă întru totul originalul). La v. 15: nu „în toată petrecerea vieții”, ci în tot felul/modul [*vostru*] *de viață* (ἀναστροφή)²⁵⁹.

II, 12: „neamuri” = păgâni. 14: s-ar putea actualiza formele mai vechi: „făcătorii de rele” și cei „de bine” ca *răufăcători și binefăcători*.

III, 3: nu „podoabele de aur”, ci *purtarea de lucruri din aur* (περιθέσεως χρυσίων)²⁶⁰.

IV, 13: *să fiți în mare bucurie*, nu „să vă bucurați cu bucurie mare”. 16: „ca și creștin”.

V, 10: „vă va împuternici” posedă azi alt înțeles decât corespondentul grecesc (σθενώσει, de la σθένω)²⁶¹, de aceea propun următoarele: *vă va da vigoare*. 11: în textul elin lipsește δόξα (*slava/mărire*). 13: după „fiul meu” a se adăuga *duhovnicesc*.

A doua epistolă petrină

I, 21: îndemnați (φερόμενοι, de la φέρω)²⁶², nu „purtați”.

II, 4: nu „legându-i cu legăturile întunericii în iad, i-a dat să fie păziți spre judecată”, ci *cu lanțurile întunericii bătăndu-i în Iad/Tartar, păziți fiind i-a dat spre osândă/judecată* (ἀλλὰ σιροῖς ζόφου ταρταρώσας παρέδωκεν εἰς κρίσιν τηρουμένου)²⁶³. 15: *Beor*²⁶⁴, nu „Bosor”.

III (titlu): articolul adjectival „cele” – după „Ceruri” – se omite. 18: în veșnicie/în eternitate²⁶⁵, nu „în ziua veacului”.

Epistola întâi a Sf. Ioan

I, 3 și 6: *părtație/comuniune*, nu „împărtașire”. 4: nu „bucuria noastră”, ci *a voastră* (contextul ne conduce spre acest sens)²⁶⁶. 6: nu „săvârșim”, ci *făptuim adevărul*. 7: *ne curăță*, nu „ne curățește”. 9: *să ne curețe!*

II, 4: în, nu „întru”. 10: *piatră de poticnire*, nu „sminteală”.

III, 3: *se curăță*, nu „se curățește pe sine”.

IV, 19: *primul*, nu „cel dintâi”.

V, 4: nu „biruința care a biruit”, ci *biruința care a supus* (pentru a înlătura pleonasmul). 15: nu „cererile pe care I le-am cerut”, ci *cea ce I-am cerut*.

²⁵⁹ PGL, p. 125.

²⁶⁰ DGF, p. 1541: περιτίθημι = „se ceindre *ou* se revêtir de quelque chose (une couronne, un collier, etc.)”. În IG, p. 286: *goldene Ketten* (lănțișoare de aur).

²⁶¹ DGF, p. 1745.

²⁶² DGF, p. 1061; PGL, p. 1473; BDS, p. 915. După DS (p. 362) „a purta” = a duce, a transporta, a căra.

²⁶³ NTGL, p. 594; BDS, p. 915; NTRV, p. 1156.

²⁶⁴ NTGL, p. 595; NTRV, p. 1158.

²⁶⁵ AIG, p. 286.

²⁶⁶ Vezi și NTGL, p. 598 (nota).

A doua epistolă a Sf. Ioan

1: nu „preotul”, ci *bătrânul*, iar „Doamna” pare a fi *Kyria*, după viziuni mai noi²⁶⁷. 11: „cele” se eludează. 13: „celel”, la fel, se va omite.

A treia epistolă ioaneică

1: *Bătrânul*, nu „preotul” și nu „întru adevăr”, ci *într-adevăr* sau *cu adevărat*. 7: „neamuri” = păgâni. 12: inversiune inutilă.

Epistola Sf. Apostol Iuda

7: nu „s-au dat la desfrânare și au umblat după trup străin”, ci *s-au dedat la desfrânare și la destrăbălări contra firii* (= vicii împotriva naturii, ὀπίσω σαρκὸς ἐτέρας). 10: „defaimă” (la timpul Present). 12: nu „sunt ca niște pete de necurăție”, ci *sunt pericole ca stâncile de sub apă* (σπιλάδες)²⁶⁸. 13: *negura întunericului* (ὁ ζόφος τοῦ σκότους), nu „întunericul întunericului”. 15: *păcătoși nelegiuți* (ἀμαρτωλοὶ ἀσεβεις), nu „păcătoși, netămători de Dumnezeu”. 19: nu „(oameni) firești”, ci *trupești/senzuali* (ψυχικοί). 20: „prea sfântă” (la un loc). 22: nu „și pe unii, șovăitori, muștrați-i”, ci ... *fie-vă milă de ei* (ἐλεᾶτε, prezent în stilul acesta și în cel următor). 24: nu „cădere”, ci *greșeală/păcat* (ἁπταιστος, lat. *sine peccato*)²⁶⁹.

Apocalipsa

XIII, 18: în preliminarii (p. 1535) se putea oferi un scurt comentariu privind numărul 666²⁷⁰. XVII (titlu): *Babilonul* era de fapt *Roma*. XX, 4: despre așa-zisul *mileniu*²⁷¹, o explicație e bine să apară și în preliminarii. XX, 16 (trebuia 15!). XXI, 18: „zidăria zidului” este o expresie nefirească. Un lexicon echivala pe ἐνδὴμησις cu „enclosing with a wall”²⁷². M. Luther tradusese termenul cu pricina prin „zidărie” (*Mauerwerk*). Apreciez că numai forma unică, adică *zidul*, este mai potrivită. XXII, 5: „lampa” nu exista în secolul apostolic, ci doar opaițul (cercetările arheologice au descoperit nu puține opaițe dacogetice); în original este vocabula λύχνος = făclie, torță.

Închei cu convingerea că marginaliile de mai sus vor fi luate în considerare la o nouă ediție.

Prescurtări neotestamentare, bibliografice și uzuale

Mt = Evanghelia după Matei

Mc = Evanghelia după Marcu

²⁶⁷ AIG, p. 291; NTRV, p. 1209, n. 1².

²⁶⁸ DGF, p. 1778.

²⁶⁹ DGF, p. 255.

²⁷⁰ DNT, pp. 28-29; C. Daniel, *Orientalia mirabilia*, București 1976, pp. 192- 210; V. Muntean, *Scrieri teologice și istorice*, Caransebeș 2012, p. 17 (secțiunea: *Apocalipsa între cele două Testamente*).

²⁷¹ DNT, pp. 233-234; de asemenea M. Eliade, *Aspecte ale mitului* (trad. rom.), București 1978, pp. 64-66.

²⁷² GEL, p. 562.

Lc = Evanghelia după Luca
 In = Evanghelia după Ioan
 FA = Faptele Apostolilor
 Rom = Epistola Sf. Pavel către romani
 I Cor = Prima Epistolă paulină către corinteni
 Gal = Epistola paulină către galateni
 Ef = Epistola paulină către efeseni
 I Tes = Întâia Epistolă paulină către tesaloniceni
 I Tim = Prima Epistolă paulină către Timotei
 Evr = Epistola paulină către evrei
 Iacov = Epistola Sf. Iacov
 I Ptr = Prima Epistolă a Sf. Petru
 I In = Întâia Epistolă a Sf. Ioan
 II In = A doua Epistolă ioaneică
 Iuda = Epistola Sf. Iuda
 Apoc = Apocalipsa Sf. Ioan

AIG = Association Internationale des Gédéons: *Le Nouveau Testament* (trad. L. Segond), f. 1., 1984

Aristot. = Aristotel, *Despre suflet* (trad. N. I. Ștefănescu), București 1969

BDS = *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură – 1688*, București 1988

BSS = *Biblia sau Sfânta Scriptură* (ed. sinodală), București 2019

DECR = Ene - Ecaterina Braniște, *Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase*, Caransebeș 2001

DGF = M. A. Bailly, *Dictionnaire grec-français*¹¹, Paris 1928

DGR = *Dicționar german-român* (coord. M. Isbășescu – Maria Ilescu), București 1966

DLR = *Dicționar latin-român* (ed. G. Guțu), București 1983

DNT = I. Mircea, *Dicționar al Noului Testament*, București 1984

DS = *Dicționar de sinonime* (coord. Gh. Bulgăr), București 1972

GEL = *Greek-English Lexicon* (ed. H. G. Liddell et alii), Oxford 1966

GI = The Gideons International: *The New Testament* (ed. King James), f. 1., 1975

IG = Internationaler Gideonbund: *Das Neue Testament* (trad. de M. Luther, reeditată), f. 1., 1987

Lit. = *Liturghier* (Ed. Patriarhiei), București 2012

MDE = *Mic dicționar enciclopedic*³ (coord. M. Măciu et alii), București 1986

Mol. = *Molitfelnic* (Ed. Patriarhiei), București 2019

NTC = *Noul Testament*² comentat de Bartolomeu Valeriu Anania, București 1995

NTGL = *Novum Testamentum Graece et Latine* (ed. Nestle – Aland), Londra 1969

NTRV = *The New Testament. Recovery Version* (comentat de W. Lee), Anaheim-California, 1991

ODB = *The Oxford Dictionary of Byzantium* (ed. Al. Kazhdan et alii), I-III, New York – Oxford 1991

OC = *Originile creștinismului* (Introducere de P. Geoltrain) (trad. rom.), Iași 2002

PGL = *A Patristic Greek Lexicon* (ed. G. W. Lampe), Oxford 1978

Septuaginta = *Septuaginta* (ed. A. Rahlfs), Stuttgart 1935 (două volume în unul), I: *Leges et historiae*, pp. 1-1184; II: *Libri poetici et prophetici*, pp. 1- 941

acad. = academician

cap. = capitol

cf. = confer, compară cu

coord. = coordonator, coordonare

ed. = editură, ediție, editor

et alia (alii) = și alele (alții)

f. l. = fără loc

fr. = francez, franceză

gr. = grecesc

înv. = învechit

lat. = limba latină, latinesc

n. = notă

ngr. = neogrec, limbă neogrecă

pct. = punct

pl. = plural

p. = pagină

pr. = preot

ps. = psalm

r. = rând

rev. = revistă

rom. = română, românesc

sec. =decol

sf. = sfânt, sfântă

sg. = singular

sq. = sequens (pagina următoare)

trad. = traducere

v. = verset sau stih neotestamentar

vol. = volum